

Akıl Dışı Bir Korku Olarak 'Phobia'nın İslâma İlintilenme Obsesifliği

Mehmet Sabri GENÇ*

Özet

İslâmofobi, küresel güçlerin ve sermayeciliğin tek rakip olarak gördüğü İslâm'a ve Müslümanlara karşı, tüm dünyada; medya, halkla ilişkiler, eğitim-öğretim, siyaset vb. gibi unsurları kullanarak; oluşturmaya çalıştığı bir algının kavramıdır. Algı yöneticileri, evvela ad koymakta ve daha sonra da bu adın ya da kavramın altını türlü manipülasyonlarla doldurmaktadırlar. Bu makalede, İslâmofobi meselesi, 19. Yüzyılda ortaya çıkmış ve modern psikolojiyi derinden etkilemiş olan Yönelmişlik Teorisi çerçevesinde ele alınmış, insanların korku fenomenlerinin mevzubahis teorisinin tersyüz edilmesiyle nasıl manipüle edildiği analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yönelmişlik, Manipülasyon, Algı Yönetimi, Korku, Psikik Fenomenler

The Obsession of Linking Phobias to Islam as an Irrational Fear

Abstract

Islamophobia is the concept of perception which through by using media, public relations, education etc. Managing by global Powers and Capitalism. Perception managers are first giving a name or devising a Word and afterwards they replace the meaning of the Word, by manipulating. In this article, the issue of Islamophobia was examined in the framework of the Intentionality Theory, which emerged in the 19th century and deeply influenced on modern psychology, and attempted to analyze how people's fear phenomenon is manipulated by inverting this theory.

Keywords: Intentionality, Manipulation, Perception Management, Fear, Psychological Phenomena

Herhangi felsefi, toplumsal ya da sosyal bir meseleyi layıkıyla anlayabilmek için, mevzubahis sorunun kavramlarına eğilmek elzemdir. Kavramların anlamlarını ya da oluşmuş/oluşturulmuş manasını bilmeden, herhangi bir konuyu esaslı bir

---

* Yrd. Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi, msgench@gmail.com.

şekilde anlamak ve kavrayabilmek mümkün değildir. Bu sebeple, "İslâmofobi" adlandırmasının ve bu ad koymanın beraberinde getirdiği sorunların ne'liğini ya da mahiyetini anlayabilmemiz için "fobi" kelimesinin kökenine odaklanarak meseleyi açıklığa kavuşturmamız gerekmektedir. Kavramın kökenini, Grekçe deyimle "etymos"unu yani doğru anlamını açıkladıktan sonra meseleyi farklı veçheleriyle ele alacağız.

Phobia kavramı, "akıldışı korku, korku ve nefret" anlamlarına gelmektedir.¹ Grekçe kökenli "Phobos" kelimesinden evvela Latinceye sonra Fransızcaya oradan da diğer Batı dillerine geçmiş olan bu kavramın aslı "panik ya da endişe hâlindeki korku" ya da "korkunun objesi" anlamlarına gelmektedir. *Phobia* kavramı, toplumsal ve kültürel anlamda "aşırı ve çoğunlukla da sebepsiz yere korkmak" demektir. Kelimenin gerçek anlamda herhangi bir olgu adına eklenerek yerleşmesine, 18. yy.'ın sonunda ve 19. yy.'ın başında ortaya çıkmış bazı metinlerde rastlanmaktadır.²

Phobia kavramının psikoloji felsefesindeki kuramsal zeminini daha iyi anlayabilmek için psikik fenomenlerin nazarî temellerine inmek gereklidir. Korkmak, sevmek, inanmak, nefret etmek gibi fenomenler insanoğlunun fıtratında yer alan nefsî fenomenlerdir (Psychological Phenomena). Bu her bir nefsî fenomen ise, bir olguya ya da nesneye yönelmek zorundadır. Buna, filozof Franz Brentano (1838-1917) "yönelmişlik" (Intentionality) demektir.³ Almanya doğumlu, İtalyan asıllı Avusturyalı filozof Brentano çağdaş felsefenin tam merkezinde yer almaktadır. Brentano, sadece psikoloji alanını değil çağdaş batı edebiyatını, felsefesini ve sosyolojisini de etkilemiştir. Brentano, başta Franz Kafka, Robert Musil gibi edebiyatçıların, Edmund Husserl, Martin Heidegger, Alexios Meinong gibi filozofların ve Sigmund Freud gibi sermayecilik düzeninin psikolojik alt yapısını hazırlamış olan kişilerin çok derinden etkilendikleri ancak çok da görünür ya da bilinir olmayan bir filozoftur.⁴

Sanayi Devrimi'nden bu yana; edebî, ekonomik, toplumsal paradigmlar, dönüşümler, devinimler, Batı'daki felsefî gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan 'Psikoloji' dairesinin etrafında dönmektedir. Yani, günümüz dünyasını tüm unsurlarıyla belirleyen şey, insanların nefsî dönüşümleridir ya da devinimleridir. Psikoloji ruhun bilimi değildir, nefsin bilimidir.⁵ Hatta bizim

¹ Bkz: William Collins Sons & Co. Ltd., *The New Dictionary of Cultural Literacy*, Boston, 2005, Phobia Maddesi.

² Bkz: Editör: John McHardy Sinclair, *Collins English Dictionary - Complete & Unabridged 3rd Edition*, 1994, Phobia Maddesi

³ Bkz: Franz Brentano, *Psychologie vom empirischen Standpunkt Band I*, Hamburg, Felix Meiner Verlag, 1973, s. 111

⁴ Bkz: Mehmet Sabri Genç, "Franz Brentano'nun Çağdaş Batı Felsefesine Etkileri", İstanbul, *Kutadgubilig Felsefe Bilim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 12, Dergâh Yay., Ekim 2007, s. 109-119.

⁵ Bkz: Ahmet Yüksel Özemre, *Türkçe Kur'ân Çevirilerinde "Nefs - Rûh", "Resûl - Nebî", "Yakıyn - Meot" Kelime Çiftlerindeki Kavram Kargaşası*, ozemre.com, 31.12.2006

dimağımıza, ilim ve irfanımıza göre bilim dahi değildir.⁶ İnsanın, metafizik bir varlık olmasını hiçe sayıp nesneleştirmek ilim anlayışımıza ters düşmektedir. Küresel dünyanın psikoloji etrafında dönüyor olmasından ötürü, bu alana layıkıyla hâkim olunabilmesi, dıştan gelecek her türlü soyut tehditlere karşı gelebilmek ya da bir fikir sahibi olabilmek için elzemdir. Bu durumdan mühlhem, Amerika'nın komünizm ile mücadelesinde, askerlerine *Karl Marks*'ın eseri "Das Kapital"ın özetini dağıtmış olması hususu kayda değerdir. Onlara; "Düşmanınızı tanıyın!" diyerek, Marks okumaları yaptırmışlardır. Çünkü, bir kişinin ya da toplumun; tanımadığı, bilmediği bir unsura karşı düşmanlık etmesi akıl dışıdır. Bizdeyse, gerek Marks'ı savunanlar gerekse onu yerenler, Marks'ı yeterince anlayabilmiş değillerdir. Aynı şekilde *Hıristiyan Teolojisi* uzmanlarımız da yok denecek kadar azdır. Ancak, bugün bizleri çözmeye, birbirimizden ayırmaya, darmadağın etmeye çalışan bir uygarlığın, birçok alanda en geniş İslâm araştırmalarına ev sahipliği yapıyor olması ve adlandırmalar yapıp o adlandırmaların ya da hastalıklı tanımların peşi sıra bizleri ve dünya kamuoyunu sürüklemesi de boşuna değildir. Kapitalizm yani sermayecilik karşısında bir güç olan komünizmin çökmesinden sonra, kapitalizm karşısında yeni düşman olarak İslâm ve Müslümanlar görülmüştür. Nitekim Canatan, bu durumun neticelerini şu şekilde ifade etmektedir:

"Komünizmin yıkılmasından sonra icat edilen 'yeni düşman' fikri de bu komplo teorisine uyumludur. İslâm tehlikesi efsanesi, Batı'nın yeni dönemde sosyal-psikolojik ve politik ihtiyaçlarına cevap olmak üzere uydurulmuş bir efsanedir. Bu efsane, özellikle Batı'da yaşayan Müslümanları olumsuz yönde etkilemekte ve onların Batı toplumlarına entegre olmalarını engellemektedir. Çünkü İslâm tehlikesi, yerleşik toplumu Müslümanlar hakkında endişe ve kaygılara sürüklerken, Müslümanların da toplumdan soyutlanmasına ve kabuğuna çekilmesine sebep olmaktadır. Bu süreçler, bu efsaneye güç katmaktan başka bir işe yaramamaktadır."⁷

"İslâmofobi" denilen kavramın tam olarak neye işaret ettiğini, sosyokültürel ve psikolojik zeminini tespit ve tetkik edebilmemiz için Brentano'nun *Yönelmişlik Teorisi*'ni⁸ bilmemiz şarttır. Bu teori, bütün bir yüzyılı, Sigmund Freud'un (1856-1939) yeğeni ve halkla ilişkiler alanının, ayrıca "Kamu Manipülasyon Sanatı"nın⁹ kurucusu Edward Bernays (1891-1995) üzerinden, sermayecilik düzeninin insanların nefis düzlemini manipüle etmek için tersyüz ettikleri bir teoridir. *Halkla İlişkiler* adı altında modern propagandanın kurucusu olan Bernays, 20. yy.'ın en büyük şeytanlarından ya da toplumları yoldan çıkarıp onları tüketim tuzağına

⁶ Bkz: Ş. Teoman Duralı, *Sorun Nedir?*, İstanbul, Dergâh Yay., 2006, s. 37.

⁷ Kadir Canatan, Özcan Hıdır, *Batı Dünyasında İslâmofobi ve Anti-İslâmizm*, Ankara, Eskiye Yay., 2007, s. 22.

⁸ Alm *Thorie der Intentionalität*.

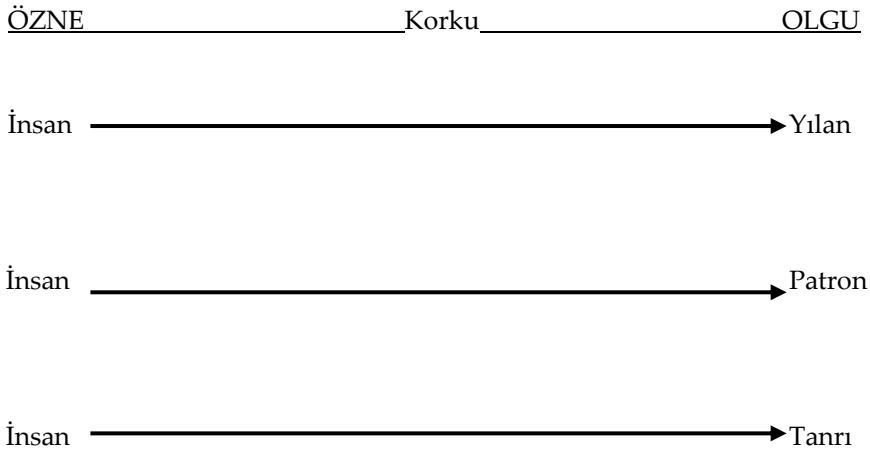
⁹ Ing *The Art of Public Manipulation*.

düşüren biridir. Freud'un yeğeni olan Bernays, ailesiyle birlikte henüz bir yaşındayken Avusturya'dan New York'a yerleşmiştir. Bernays, propaganda kelimesini daha evvel Hitler tarafından kullanıldığı için tercih etmemiş ve bu kelimenin yerine "Public Relations" yani "Halkla İlişkiler" adlandırmasını kullanmış ve "Halkla İlişkiler" adı altında 20. yy.'ın en dehşet propaganda faaliyetleriyle meşgul olmuştur. Freud'un kitaplarının İngilizceye tercüme edilerek dünya çapında şöhret olmasına da kendisi vesile olmuştur. Freud'un düşüncelerinden yola çıkarak ya da en başta onun düşüncelerini manipüle ederek, insanların zihninin medya (TV, Sinema, Radyo, Gazete vs.) ve siyaset kanalıyla kapitalizmin acımasızlığı altında ezilmesine sebep olan kişidir. Kapitalist kültürün¹⁰, Amerika'dan başlayarak tüm dünyaya medya yoluyla aktarılması fikri de ona aittir. Hollywood sinema kültürünü bir propaganda aracı olarak kullanılmasına yol açan da odur. Mesela, bir sigara şirketinin kadınların sigara içmemesinden dolayı müşterilerinin yarısını kaybettikleri şikâyeti üzerine, Freud'un Amerika'da yaşayan eski bir psikanalist öğrencisini arayarak buna çözüm bulmuştur. New York'taki bir yürüyüşte önceden ayarladığı en gösterişli kadınların ellerinde sigarayla cinsel cazibelerini ön plana çıkararak çekici bir şekilde yürümelerini ve "özgürlük", "eşitlik"ten dem vurmalarını salık vermiştir. Yine önceden ayarladığı gazeteciler de orada bulunmuştur. Ertesi gün bütün gazeteler para karşılığında bunu haber yapmıştır. "Özgürlük", "eşitlik" adı altında kadınların da sigara içmeye başlamasına sebep olur ve bu başarısından ötürü milyonlar kazanmıştır. "Tüketici" kavramını ortaya atarak insanların ihtiyaçlarından fazla tüketmesine, "demokrasi" kavramının Amerikan siyasetinde diğer ülkelere karşı en şeytanice kullanılmasına sebep olan da kendisidir.¹¹ İnsanların nefsi ve zihni yapısıyla oynayıp, onları salt biyolojik bir varlığa dönüştürerek, sadece tüketen ve onlardan kendine özgü bir ahlâk anlayışı olan bir canavar yaratmıştır. Sinema, edebiyat, siyaset, müzik, kadın, erkek, çocuk, teknik vs. her şey bu uğurda harcanmıştır. Kişisel gelişim kitapları bu minvalde yazılmıştır. Edebiyat, şiir dahi buna alet edilmiştir. Tüm bu manipülasyon yöntemleri Brentano'nun "yönelmişlik teorisi" temel alınarak geliştirilmiştir. Burada Brentano'nun hiçbir kabahati yoktur, ama onun Viyana Üniversitesi Felsefe Bölümü'ndeki derslerine katılmış olan Freud'un, onun nazariyelerini farklı kulvara dönüştürerek aktarması söz konusu olmuştur. Yönelmişlik Teorisi'ne göre, insanların psikik fenomenlerinden olan ve fitratımızda var olan; korku, sevgi, inanç, nefret gibi fenomenlerin her biri bir olguya yönelmek zorundadır. Örneğin; biri "korkuyorum," dediğinde, bizler "Ne'den korkuyorsun?" diye ona sorarız. O da; "yıldandan korkuyorum,", "patronumdan korkuyorum," veya "Tanrı'dan korkuyorum," diye cevap verebilir. Burada "korku" fenomeninin yöneldiği olgular "yılan", "patron" ya da "Tanrı"dır. Yani her bir nefsi fenomenimiz bir olguya yönelmek zorundadır. Olgusuz korku yoktur. Yani durduk ettik yere hiç kimse

¹⁰ Fast Food kültüründen, kıyafet, aile, eğlence, spor, tüketim kültürüne kadar.

¹¹ Bkz: Mücahit Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, İstanbul, Pınar Yay., 2016, s. 23-25.

hiçbir olguya yönelmeden “korkuyorum” diyemez. İlginçtir ki Phobia kavramı “sebepsiz yere korkmak” anlamına da gelmektedir. Sebepsiz yani psişik fenomenin herhangi bir olguya yönelmeksizin ortaya çıkması nefis ve akıl hastalığının belirtilerindedir. Aynı durum; “sevmek”, “nefret etmek”, “inanmak” fenomenleri için de geçerlidir. İşte 1800lü yıllardan başlayarak, Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkan büyük kıyâmetvari ayrışmalar, insanların psişik fenomenlerinin herhangi bir olguya yönelmesi zorunluluğunu bilen batılılar, onların psişik fenomenlerinin yöneldiği olgularla oynayarak ve bizatihi onlara daha da “özgür” olduklarını hissettirerek, hürüklerini ele geçirdiler. Reklamlarla ve telkin edilen yaşam tarzlarıyla ve manipülasyon yoluyla onlara; “X’den korkmayın!”, “Y’den korkun!” ya da “X’i sevin!”, “Y’yi sevmeyin!” denildi.¹² Bu konuyu bir şemayla gösterecek olursak;

Şema I: *Yönelmişlik Teorisi'nin Özet Şeması*

Yukarıdaki şemada sorunu daha iyi anlayabilmek adına, Brentano'nun “Psişik Fenomenler” dediği ve bizlerde doğuştan var olan; korkma, sevme, nefret etme ve inanma gibi fenomenlerimizden “korku” fenomenini seçtik. Korku fenomeni de diğer psişik fenomenlerimiz gibi herhangi bir olguya yönelmek zorundadır. Yani “Yılandan korkuyorum,” dediğimde “korku” fenomenim “yılan” olgusuna yönelmektedir. “Patrondan korkuyorum,” denildiğinde “korku” fenomeni “patron” a yönelmiş demektir. “Tanrı’dan korkuyorum,” denildiğindeyse

¹² Ayrıntılı bkz: Mehmet Sabri Genç, “Modern Batı Edebiyatı'nın Felsefi ve Psikolojik Arka Planı”, İstanbul, *Karabatak Dergisi*, Mayıs-Haziran 2016, Sayı 26, s. 66

"korku" fenomeni "Tanrı"ya yönelmiştir. Brentano'nun "Yönelmişlik Teorisi" özetle budur. Yani; "Her bir psişik fenomen, bir olguya yönelmek zorundadır."¹³

Brentano'nun bu tespiti ve beyanında bir sıkıntı yoktur. Sıkıntı bu tespitteki bilgilerin, insanları ve toplumları yönlendirmek adına manipüle edilmesidir. İşte bu noktada "Phobia" kelimesinin de "korku" anlamına gelmesi ilginçtir. "Korku", insanoğlunun belki de en zayıf ve en aciz psişik fenomenidir. Zihin manipülasyonlarının ekseriyeti "korku" fenomeni üzerinden gerçekleştirilir, çünkü korkan insan teslim olur. Küresel Düzen neredeyse tüm tahakkümünü gerek somut gerekse soyut yollardan oluşturduğu bir korku atmosferi temeli üstüne inşa etmiştir. İşte, Nathan Lean'ın "İslâmofobi Endüstrisi" adlı eseri, bu atmosferin naçiz bir ifşasından ibarettir.¹⁴Lean, bu eserinde, bahsettiğimiz "korku" fenomeninin nasıl üretilip pazarlandığını gözler önüne sermektedir. İşte bu "korku" fenomeni, "İslâmofobi" adı altında "İslâm"a yönlendirilmektedir. Peki yukarıda bahsetmeye çalıştığımız psişik fenomenlerimiz nasıl manipüle edilmektedir? Bu sorunun cevabı çok basittir: Nefsîya da psişik fenomenlerimizin herhangi bir olguya yönelmek zorunda olma durumu manipüle edilmektedir. Peki manipülasyon ne demektir? Manipülasyon şu şekilde tanımlanmaktadır;

"Yönlendirme, seçme, ekleme ve çıkarma vb, yollarla bilgileri değiştirmektir. Bilgileri kendi çıkarı için kullanma, hile yaparak istediği şekilde değiştirme; kendi bilgi ve öğretileri dışında kişileri etkileme ve yönlendirmediir."¹⁵

Manipülasyon kendine, akıp yolunu bulacak bir menzil geliştirmiştir. Buna Amerikalılar "Perception Management" yani "Algı Yönetimi" adını koymuşlardır. Gültekin'e göre:

"Manipülasyon algı yönetimi süreçlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Algı yönetimi, manipülatif bilgilere ihtiyaç duyduğu gibi, doğrular/gerçekler de algı yönetiminin bir parçası hâline getirilebilir. Yani algı yönetimi, sadece çarpıtılmış, gizlenmiş, eklenmiş ve değiştirilmiş bilgilerin/haberlerin/yorumların yer aldığı bir süreç değildir; daha karmaşık, tedrici, kapsamlı ve uzun vadeli bir organizasyonu gerekli kılabilir."¹⁶

İşte bu manipülasyon meselesinin nazarı temeli, yönelmişlik teorisinin içeriğinde aranmalıdır. Yönelmişlik Teorisi'nin en önemli kavramlarından biri de

¹³ Bkz: Franz Brentano, *Psychologievomempirischen Standpunkt Band I*, Hamburg, Felix MeinerVerlag, 1973, s. 111-112.

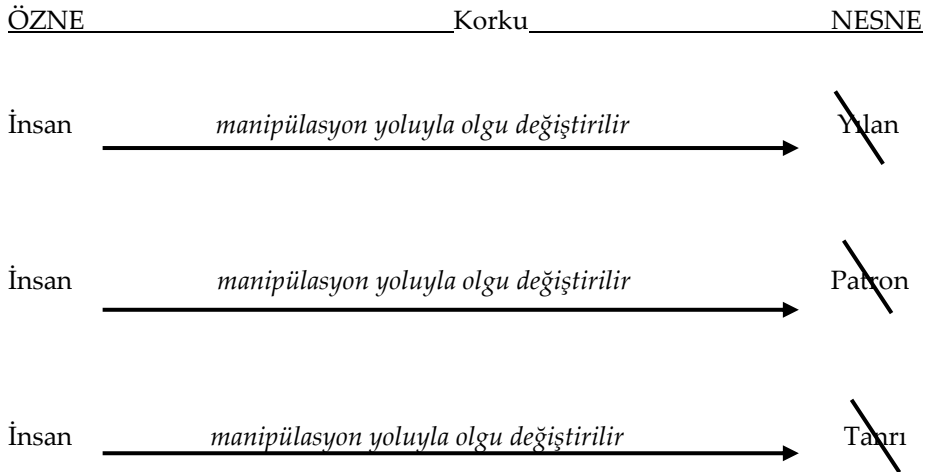
¹⁴ Nathan Lean, *İslâmofobi Endüstrisi*, Diyanet Yay., Ankara, 2013.

¹⁵ (Özer, 2011)'den aktaran Mücahit Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, İstanbul, Pınar Yay., 2016, s. 16.

¹⁶ A.g.e.: s. 16.

“algı”dır. Hatta Brentano, algıyı ikiye ayırır: *İç Algı, Dış Algı*.¹⁷ Algı, psikolojinin ve bilgi teorisinin de mühim kavramlarından ve konularındandır. Türkçemizde “algı alanı” dediğimizde, sadece gerçeklik alanının yani duyu organlarımızla algılanabilen somut, duyulur ve evren düzleminde tecrübe edebildiğimiz alandan bahsederiz. Tecrübe edebildiğimiz, duyu organlarımıza hitap eden ve ispat edilebilir pozitif alan algılanabilir. Tecrübe edemediğimiz, duyu organlarımızla algılayamadığımız, pozitif olmayan yani “gerçeklik ve algı dışı” alanın algısınaysa “idrak” diyoruz. Bizler gerçekliği algılar, hakîkati idrak ederiz. Şu hâlde esas itibariyle, “algı yönetimi”, “idrak”e giden tüm yolları kapatmakta ve insanları hakîkatten kopararak, sadece gerçeklik düzlemine hapsetmektedir. Hapsetmekle kalmayıp, onların psişik fenomenlerinin yönelmek zorunda oldukları olguları değiştirmektedir.

Yönelmişliğin manipülasyonunu bir önceki şema üzerinden şu şekilde izah edebiliriz:

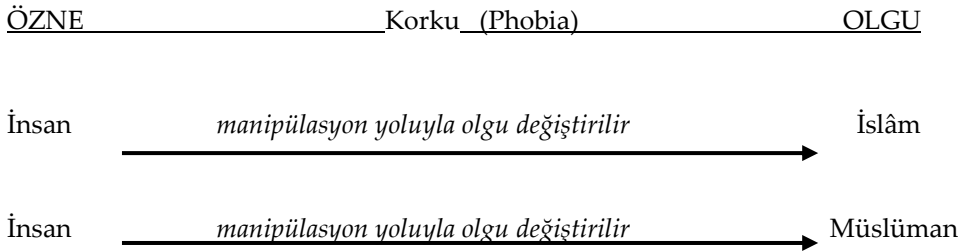
Şema II.:Yönelmişliğin Manipülasyonunun Özet Şeması

Yukarıdaki şemadan anlamamız gereken nokta, her bir psişik fenomenimizin yöneldiği olgunun değiştirilmesi noktasıdır. Medya, internet¹⁸, moda, halkla

¹⁷ Bkz: Mehmet Sabri Genç, “Franz Brentano’da İç Algı ve İç Gözlem Arasındaki Fark”, İstanbul, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 11, Dergâh Yay., Mart 2007, s. 109-119.

¹⁸ Nathan Lean, *İslâmofobi Endüstrisi*, s. 79-119

ilişkiler, siyaset, eğitim-öğretim, istihbarat, belirli gruplar ve hatta kitap gibi unsurlar aracılığıyla, kitlelere; ne'den korkup korkmayacakları, ne'yi sevip sevmeyecekleri, ne'ye inanıp inanmayacakları, ne'den nefret edip etmeyecekleri hususunda soyut aşılar yapılıdır. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve esnasında korkulan ve sevilmeyen olgu "Yahudi" ve "Yahudilik" iken, şimdi "Müslüman" ve "İslâm"dır. O dönem Yahudi karşıtlığına "antisemitizm" denirken, şimdiyse en basit tabirle İslâm ve Müslümanlara duyulan korkuya "İslâmofobi" denmektedir.¹⁹Ancak, "antisemitizm", bir ırka veya ırklara karşı düşmanlığa işaret ederken, "anti-İslâmizm" siyasî bir doktrine işaret etmektedir.²⁰Dolayısıyla, küresel medya ve yukarıda bahsi geçen unsurlar aracılığıyla kitlelerin "korkuları"nın sorun düzlemimizde yöneldiği olgu "X'den korkma, İslâm'dan ve Müslümandan kork!" manipülasyonlarıyla, "İslâm" ve "Müslümanlık" olmuştur. Dolayısıyla,

Şema III.: *Yönelmişliğin manipülasyonu üzerinden "İslâmofobi"nin oluşumu*

Tüm bunların yani algı yönetiminin ve manipülasyonunun esas amaçlarından biri de kısa süreli bir duygu ya da karakter dönüşümü (transformasyonu) değil, uzun süreçte cibilliyetleri ve tutumları dönüştürmektir.²¹Algı yönetimi veya yönelmişliğin manipülasyonu düşmanlar açısından çok daha az masraflıdır. Klasik yani topla tüfekte olan savaşlarla yapamayacakları yıkımı, uzun süreli ve hatta kalıcı zararlar verecek şekilde, zihin ve seciye manipülasyonlarıyla yapmaktadırlar. Nitekim, Gültekin bu hususu şu şekilde belirtmektedir:

"Savaş ve askeri stratejiler üzerine yazılan kitaplar klasik savaş ve psikolojik savaşın birlikte yürütülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Klasik savaş; bedenleri, cepheleri, cephaneleri, stratejik mekânları ve toprakları

¹⁹ A.g.e.: s.38.

²⁰ Bkz: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, *Batı Dünyasında İslâmofobi ve Anti-İslâmizm*, s. 95.

²¹ Bkz: Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, s. 17.

hedeflerken, psikolojik savaş; beyinleri, düşünceleri, algıları, yorumları ve gönülleri hedeflemektedir. Psikolojik savaşın maliyeti daha az, sonuçları ise daha kalıcıdır. Klasik savaşta yenilen bir grubun/toplumun, yeniden kendini toparlayıp ayağa kalkması mümkün olabilir ama psikolojik savaşta kaybetmiş, zihinleri esir olmuş kişi ve kitlelerin özgürleşmeleri mümkün değildir.”²²

Phobia yani “akıl dışı/irrasyonel korku”, bir akıl hastalığıdır. Yönelmişlik Teorisi’ne göre her bir psişik fenomen bir olguya yönelmek zorundadır ancak; olgusu olmayan, yersiz bir “korku”nun esintisine kapılmak bir nefes/akıl hastalığıdır. İslamofobi’de phobia yani korku bir olgu olarak İslâm’a yönlendirilmektedir, çünkü Yönelmişlik Teorisi’ne göre her bir psişik fenomen bir olguya yönelmek zorundadır. *Phobia* kelimesinin *akıl dışı korku* anlamına gelmesi ve buna rağmen bu akıl dışı korkunun bir olguya yönlendirilmesi irrasyonelliği katmerleştirmektedir. Bu anlamda, sadece olgularla değil yönelmişliğin muhatabı olan öznenin aklıyla da oynanıp, yersiz bir psişik fenomen oluşturulmaktadır. İslamofobi meselesinde işte bu çift kutuplu manipülasyon küresel ölçekte bir obsesyona sürüklenmiş ve sürükletilmiştir. Nitekim, “algı yönetimi ve manipülasyon, hedef kitlenin istenmeyen inançlarının yerine yenilerini koymayı amaçlayan zorlu ve uzun bir süreçtir.”²³ İslâmofobi propagandalarıyla yayılmış olan korku, suni bir korkudur. Evvela bir korku ve sonra da bu korkunun yöneleceği bir olgu üretilmiştir. Zira, akıl sağlığı yerinde olan birisi olgusuz korkamaz. Yani “korku” herhangi bir olguya kesinlikle yönelmek zorundadır. Kimse durduk yere “ben korkuyorum,” diyemez, derse akıl hastalığı vardır. Dolayısıyla, hem korku fenomeninin hem de bu fenomenin yöneleceği olgunun türlü yollarla dikte ettirilmesi, irrasyonelliği derinleştirmiştir. Bu hususta, Okumuş şunları belirtmektedir:

“Bu korku yapay, fabrikasyon bir korkudur ve ‘korkunun ecele faydası yoktur,’ atasözündeki türdendir. Krishnamuti’nin *Korku Üzerine*’de tanımladığı türden, başınıza gelmeden önce yersiz, başa geldikten sonra ise anlamsız bir korkudur. Birinci türden gerçek ve doğal korku yararlı sonuçlara yol açabilir. Sizi korktuğunuz şeyi tanımaya, gerçekten zararlı ise ona karşı tedbirler almaya yöneltebilecek bir etken olabilir. İkinci türden korku ise marazidir. Saplantılara, saçma ve gerçek dışı hükümlere ulaşmanıza yol açabilir.”²⁴

İslâmofobi bir endüstriye dönüşmemiştir, İslâmofobi küresel patolojik bir vak’a evrilmiştir. Algı yönetiminin ve zihin manipülasyonunun uygulayıcıları; psikolojiye, sosyolojiye dair yaklaşık iki yüz yıllık birikimlerini kullanarak “sosyal

²² A.g.e.: s. 16.

²³ A.g.e.: s.17.

²⁴ Kadir Canatan, Özcan Hıdır, *Batı Dünyasında İslâmofobi ve Anti-İslâmizm*, s. 125.

psikoloji" alanını yönetmektedirler. Bu manipülasyon sürecinin dört unsuru vardır. Gültekin bu dört unsuru şu şekilde belirtmektedir²⁵:

- I. Kandıran
- II. Kandırılan
- III. Kandırma Konusu
- IV. Bağlam

Gültekin, bu dört bileşenden en kritiğinin ya da algı yöneticileri için en mühim bileşenin "kandırılan" yani "subjektif" bileşeni olduğunu ileri sürmektedir. Kandırma sürecinin doğası gereği bazı hatalar barındırabileceğini ve bu hataların da "kandırılan" tarafından fark edilebilme olasılığının, sonucu tersine çevirmede ya da değiştirmede önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. İşte bu yüzden, küresel ölçekteki algı yönetimi uzmanları, amaçlarını her daim gizlemek zorundadırlar. *Kandırılanın* ayıkmaması için amacın gizlenmesi, *kandıranların* baş sorumluluklarından biridir. Bu sebeple, manipülasyonda "niçin" sorusunun sorulmasına kesinlikle izin verilmemektedir. "Niçin?" sorusunda amaç ve gelecek gizliken, "Neden?" (Sebeup) sorusunda mevzubahis olayın öncesi yani geçmişini saklıdır. Dolayısıyla, sebep ve amaç arasında ortaya çıkabilecek farklılıklar, algı yöneticilerinin işlerini kolaylaştırmakta; sadece sebeplere odaklanmak amaçları görmemizi engelleyen birer duvara dönüşebilmektedir. Amaçların saklı tutulması içinse, kitleler için gerçekçi gözükecek ve onların "amaçları" görmesini engelleyecek bir sebebin perde olarak kullanılması oyununa başvurulmaktadır.²⁶

Propaganda, phobia'yı yani "korku"yu pazarlamaya ve bu pazarlama esnasında "kandıran-kandırılan" ilişkisini sıkı tutmaya yaramaktadır. Propaganda yoluyla her zaman "korku" pazarlanmayabilir, ancak mevzubahis "İslâmfobi"ye pazarlanan ya da olguları manipüle edilen psikik fenomenlerin "korku" ve "nefret" olduğu bilinmektedir.²⁷ Propaganda kelimesi, Latince *propagare* yani "genişletmek, yaymak" anlamında ilk defa 1622 yılında Hıristiyanlığı yaymak için Papalık makamı tarafından hazırlanan bir bildirmede kullanılmıştır. Misyonerlik ile propaganda aslında aynı anlamda kullanılmıştır. Fransız Devrimi sonrasıya günümüzdeki gibi yani siyasî fikirlerin yayılması anlamında kullanılmaya başlanmıştır.²⁸

Propaganda tecrübelerine ve birikimlerine sahip olan batının, bu husustaki tarihî deneyimlerinin ve bilinçaltının, küresel uygarlığın tahakküm düzleminde ortaya çıkan görüntüsü "İslâmfobi" sorununun sadece bir vechesidir. Avrupa'nın sömürgecilik geçmişi ve oryantalizmin tarihsel süreci, "İslâmfobi Endüstrisi"ni ve

²⁵ Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, s.21.

²⁶ A.g.e.: s.21-22.

²⁷ Bkz: Nathan Lean, *İslâmfobi Endüstrisi*, s. 41-79.

²⁸ Mehmet Sabri Genç, "Propagandaya Karşı Edebiyat", İstanbul, *Karabatak Dergisi*, Mart Nisan 2016, Sayı 25, s. 62.

“küresel/emperyal İslâmofobi siyaseti”ni ortaya çıkarmıştır.²⁹ Bu hususta, Diyanet İşleri eski Başkanı Sayın Prof. Dr. Mehmet Görmez’in ifadeleri önemlidir:

“İslâmofobia, aslında büyük bir sürecin yalnızca görünen yüzüdür. İslâmofobia, hiçbir zaman uluslararası siyasetten, ekonomiden, çıkar ilişkilerinden, üstünlük taslama iddialarından ve küresel hegomonya hedeflerinden bağımsız değildir. Şurası bir gerçek ki İslâmofobi endüstrisini üretenler, aslında kendilerinden korkuyorlar. Yıllarca işgallerle, istilalarla, sömürgelerle, istibdatlarla, haksızlıklarla, adaletsizliklerle, zulümlerle kurdukları düzenlerinin bir gün yok olmasından korkuyorlar. Tıpkı Mekke müşrikleri gibi. Korku endüstrisinden nemalananlar, İslâm’ın hak, hukuk, adalet, ahlâk ve fazilet dini olduğunu, yeryüzünde barışı, huzuru ve güveni tesis etmeye geldiğini, canı, malı, nesli, aklı ve dini korumayı esas aldığını, tüm insanlığı selamete ulaştırarak yegâne hayat ölçüsünün ve kurtuluş reçetesinin sadece ve sadece son hak din İslâm, son hak kitap Kur’ân-ı Kerim ve son hak peygamber Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)’nin mesajlarında mündemiç olduğunu pekâlâ biliyorlar. Bu nedenle İslâm korkusunu sürekli gündemde tutuyorlar.”³⁰

Phobia kavramının anlamı ile *İslâm* kelimesinin anlamının birbirlerine zıt olması da manidardır. Zihin işgal yöntemlerinde hep uygulanan, ters işgal yöntemini burada da uygulamaya çalışmışlardır. Kelimelerin, anlamların, manaların ve olguların tersyüz edilmesi, algı yöneticilerinin başat işlerindedir. İslâmofobi kavramının dinî bir kavramsal içeriğe sahip olmadığını, siyasî bir manaya büründürülme işleminin ve sürecininse *Dünya Psikolojik Harbi* sahnesinde her veçesiyle işlenmeye ve oynanmaya devam ettiğini bilmek ve bu hususta her türlü ilmi mücadeleyi vermek elzemdir.

Kültürlerarası farklılıklar, cemiyetin tabiatındandır. Hiçbir cemiyet birbirinin aynısı değildir. Küresel düzenin insana, topluma dair hemen her şeyi tek biçimli hâle sokma çabasına ve tahakkümüne suigeneris olan tüm toplulukların karşı çıkışları, küresel güçlerin karşı çıkan bu toplumlara hasımlık etmelerine neden olmuştur. Böyle bir psikolojik harp metoduyla ortaya çıkmış olmaları doğal bir düşmanlık içgüdüsünün neticesidir. Rakip görülen, düzen dışı tüm toplumlara karşı yapılan savaş klasik savaştan öte psikolojik bir savaştır. Medya, internet, eğitim-öğretim, halkla ilişkiler, bilgisayar oyunları³¹, çizgi filmler, bankalar, dinî istismar eden gruplar, oluşumlar, bazı tarikatlar psikolojik savaşın piyonlarıdır, akıncılarıdır. Bu savaşın metotlarının bilinmemesi ya da görmezden gelinmesi,

²⁹ Bkz: Deepa Kumar: *İslâmofobi, İmparatorluğun Siyaseti*, İstanbul, Pınar Yay.,2016, s. 19-65.

³⁰ Mehmet Görmez,“Korku Endüstrisi İslâmofobia”, Ankara, *Diyanet Dergisi*, Mayıs 2017, Sayı: 317, s. 4-5.

³¹ Henry Kissinger’ın eski bir söyleşisinde, “Ürettiğimiz savaş oyunlarının, ne zaman gerçekleşeceğini sabırsızlıkla bekliyoruz,” demesi ve Suriye’deki savaşta terörist örgütlere katılan Avrupalı gençlerin ekseriyetinin oyun bağımlısı olması dikkat çekicidir. *Call of Duty* gibi yüksek bütçeli ve gelirlili oyunlardaki sahnelerin çoğu Kissinger’ın arzusunu yerine getirmişe benzemektedir.

manipülasyonlara maruz kalan milletleri oluşturan unsurların yok edilmesi demektir. Küresel düzen artık klasik savaştan öte, psikolojik savaş ile rakiplerini alt etmektedir. Aynı global güçler, klasik savaşları da dini motifli terörizm temeli üzerine inşa etmektedirler.³²

Klasik savaştan öte, algı yönetimi kaynaklı psikolojik savaşı öneren küresel düzenin stratejistlerinden Joseph Nye, bu savaşa “yumuşak güç” demekte ve Amerika'nın bu gücü kullanmasının daha az maliyetli, kesin ve kalıcı sonuçlar getireceğini söylemektedir.³³ “Yumuşak güç” kavramının kendisi dahi, zihin işgal taktiğine uygundur. “Yumuşak” demek aslında burada “sert” demektir. Bu gücün esas amacı davranışların değil, bilakis tutumların dönüştürülmesidir. Çünkü; “davranışların değişmesi, tutumların değiştiği anlamına gelmeyebilir. Ancak tutumların değişmesi, duygu, düşünce ve davranış değişimini beraberinde getirecektir.”³⁴ Tutumlarımız, kolay değiştirilememekle birlikte, kararlarımıza ve davranışlarımıza yön vermektedir. Tutumlarımız değişir ya da dönüşürse; bu her şeyimize sirayet edecektir.³⁵

Sonuç olarak, sadece İslâmofobi kavramıyla değil, birçok kavramla psikolojik harp devam etmektedir. Psikolojik harbin ana ve en keskin silahlarından biri de, telkin ve tekrar yoluyla insanların zihnine anlayamayacakları kelimeleri yüklemektir. Türkiye'nin başına bela olmuş bütün örgütler farklı kulvarlarda da olsalar, bu taktiği uygulamışlardır ve uygulamaktadırlar. Her gün anlayamadığı kelimeleri, zihin yazılımına yüklemeye çalışan bir insan bir süre sonra alıktır ve *mankurtlaşır*. Sonra, örgütün ya da hâkim küresel güçlerin bir maşası hâline dönüşür. Her şey, kavramların kendine yer edindiği zihnimizde ve psişik fenomenlerimizin yöneldiği olgularda vuku bulmaktadır. Buna karşı gelmenin yollarından biri de, zihni yazılımımızı sağlam kavramlarla güçlendirmek ve lisanımızı diri tutmaktır. Bilgisayarın yazılımında herhangi bir eksiklik olduğunda, o bilgisayarın sorun çıkarması gibi; insan zihninin yazılımında da eksiklikler ya da anlamsız kelimeler olduğunda, o insan da kendilik bilincini yitirecek ve köleleşecektir. İnsan hürdür, irade sahibidir, akıllıdır. Algı yönetimi; icat ettiği kelimelerle, yaşam tarzlarıyla, modayla, eğitim-öğretimle, medyayla vs. insanların hürlüğünü, iradelerini teslim almakta ve akıllarının üzerini önyargı ve hastalıklı mana atfetmelerle doldurmaktadır. Görmez'in dediği gibi, onlar da İslâm'ın aslında barış dini olduğunu ve Müslümanların irfan sahibi ve metafizikleriyle barışık bir kuvveye sahip olduklarını bilmektedirler. Zaten, esas sorun da budur. Sorun, küresel gücün insanı ezen tüm tahakkümlerine karşı gelmektir. Küresel güce karşı duran ne varsa, bir şekilde yok edilmelidir. Bu sebeple, İslâm'dan korkmaktalar ve

³² Bkz: Osman Şen, “Küreselleşen Terörizm Stratejisi”, Ankara, 2017, *Diyanet Dergisi*, Sayı 317, s. 22-24.

³³ Bkz: Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, s. 16-17.

³⁴ Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, s. 17.

³⁵ Bu bağlamda, 60lı yıllardan beri Türkiye'nin tüm soyut hücrelerini işgale yeltenmiş olan FETÖ örgütü tam olarak bir “zihin manipülasyon örgütü”dür. Soyut işgaller her zaman somut işgale evrilmeye çalışır. 15 Temmuz Darbe girişimi bu evrilme çabalarının bir göstergesidir.

bu korkunun altını İslâm dünyasının zihnî ve ahlâkî unsurlarıyla oynayarak doldurmaktadırlar. Müslümanların bu suni korkuyu pekiştirecek herhangi bir bahaneye meydan bırakmamaları ve her hâllerıyla insanlara/insanlığa örnek olmaları gerekmektedir. Hâsılı, duygusallıktan uzak bir şekilde, zihnî ve ahlâkî sorunlarımızı bir an evvel giderip dirilmemiz, tüm dünyanın geleceğini belirleyecektir. Aksi hâlde, dünyanın geleceği biz olmadan belirlenecek ve buhranlarımız artacaktır. Akıl dışı bir korkunun, İslâm'a ilintilenme obsesifliğine, ancak ve ancak akıl temelli bir ahlâk ve tutumdan neşet edecek zihnî bir devrimle karşı gelebiliriz. Bu devrimi gerçekleştirecek kudret bizde mevcuttur. Bu kudretin farkına varabilmemiz için, evvela zihin ve seciye işgalinden, bu işgallerin mahiyetlerini tespit ederek kurtulmamız ve temizlenmemiz zaruridir.

KAYNAKÇA

- Brentano Franz, *Psychologie vom empirischen Standpunkt Band I*, Hamburg, Felix Meiner Verlag, 1973.
- Canatan Kadir, Hıdır Özcan, *Batı Dünyasında İslâmofobi ve Anti-İslâmizm*, Ankara, Eskiye Yay., 2007.
- Durul Ş. Teoman, *Sorun Nedir?*, İstanbul, Dergâh Yay., 2006.
- Genç Mehmet Sabri, "Franz Brentano'da İç Algı ve İç Gözlem Arasındaki Fark", İstanbul: *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 11, Dergâh Yay., Mart 2007, s. 109-119.
- Genç Mehmet Sabri, "Franz Brentano'nun Çağdaş Batı Felsefesine Etkileri", *Kutadgubilig Felsefe Bilim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 12, Dergâh Yay., Ekim 2007, s. 109-119.
- Genç Mehmet Sabri, "Modern Batı Edebiyatı'nın Felsefi ve Psikolojik Arka Planı", İstanbul, *Karabatak Dergisi*, Mayıs-Haziran 2016, Sayı 26.
- Genç Mehmet Sabri, "Propagandaya Karşı Edebiyat", İstanbul, *Karabatak Dergisi*, Mart-Nisan 2016, Sayı 25.
- Görmez Mehmet, "Korku Endüstrisi İslâmofobia", Ankara, *Diyanet Dergisi*, Mayıs 2017, Sayı: 317.
- Gültekin Mücahit, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, İstanbul, Pınar Yay., 2016.
- Kumar Deepa, *İslâmofobi, İmparatorluğun Siyaseti*, İstanbul, Pınar Yay., 2016.
- Lean Nathan, *İslâmofobi Endüstrisi*, Diyanet Yay., Ankara, 2013.
- Özemre Ahmet Yüksel, *Türkçe Kur'ân Çevirilerinde "Nefs – Rûh", "Resûl – Nebî", "Yakıyn – Mevt" Kelime Çiftlerindeki Kavram Kargaşası*, ozemre.com, 31.12.2006.

- Sinclair John McHardy, *Collins English Dictionary - Complete & Unabridged* 3rd Edition, 1994.
- Ően Osman, "KüreselleŐen Terörizm Stratejisi", Ankara, 2017, *Diyanet Dergisi*, Sayı 317, s. 22-24.
- William Collins Sons&Co. Ltd., *The New Dictionary of Cultural Literacy*, Boston, 2005.

The Obsession of Linking 'Phobia' to Islam as an Irrational Fear*

Mehmet Sabri GENÇ**

Abstract

Islamophobia is the concept of perception which occurs through media, public relations, education etc. This concept is managed by global powers and Capitalism. Perception managers first determine a name or devise a term, and then they twist or manipulate the meaning of the term. This study examines the issue of Islamophobia in the framework of the Intentionality Concept, which emerged in the 19th century and deeply influenced the modern psychology, and it analyzes how people's fear phenomenon is manipulated by inverting this theory.

Keywords: Intentionality, Manipulation, Perception Management, Fear, Psychological Phenomena

Akıl Dışı Bir Korku Olarak 'Phobia'nın İslâma İlintilenme Obsesifliği

Özet

İslâmofobi, küresel güçlerin ve sermayeciliğin tek rakip olarak gördüğü İslâm'a ve Müslümanlara karşı, tüm dünyada; medya, halkla ilişkiler, eğitim-öğretim, siyaset vb. gibi unsurları kullanarak; oluşturmaya çalıştığı bir algının kavramıdır. Algı yöneticileri, evvela ad koymakta ve daha sonra da bu adın ya da kavramın altını türlü manipülasyonlarla doldurmaktadırlar. Bu makalede, İslâmofobi meselesi, 19. Yüzyılda ortaya çıkmış ve modern psikolojiyi derinden etkilemiş olan Yönelmişlik Teorisi çerçevesinde ele alınmış, insanların korku fenomenlerinin mevzubahis teorisinin tersyüz edilmesiyle nasıl manipüle edildiği analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yönelmişlik, Manipülasyon, Algı Yönetimi, Korku, Psikik Fenomenler

---

* This paper is the English translation of the study titled "Akıl Dışı Bir Korku Olarak 'Phobia'nın İslâma İlintilenme Obsesifliği" published in the 6th issue of *İlahiyat Akademi*. (Mehmet Sabri GENÇ, "Akıl Dışı Bir Korku Olarak 'Phobia'nın İslâma İlintilenme Obsesifliği", *İlahiyat Akademi*, sayı: 6, 2017, s. 157-170.) The paper in Turkish should be referred to for citations.

** Asst. Assoc. Prof. Dr., Gaziantep University, Faculty of Science and Letters, Department of Philosophy, Academic Member, msgench@gmail.com.

Concepts of a philosophical or social issue should be examined thoroughly to understand the roots of that issue. It is not possible to understand or perceive an issue fully without knowing the conceptual or formed meanings, in this regard. Therefore, to understand the logic behind the title "Islamophobia" and the qualities of the issues arising from this title, the base of the concept "phobia" should be focused to clear the issue. The subject will be reviewed from various aspects after the roots of the concept, or the "etymos" of it in Greek, is explained.

The concept of *phobia* means "extraordinary fear, fear and hatred".¹ This term was derived from the Greek concept of "phobos" and conveyed to Latin first and then French and other Western languages. It essentially means "fear in the state of panic or anxiety" or "fear object". The social and cultural meaning of *phobia* is "to fear excessively and generally for no reason". The term is added to the name of any phenomena in certain texts from the late 18th and early 19th centuries.²

Theoretical roots of psychic phenomena should be examined to understand the theoretical basis of *phobias* within the discipline of psychological philosophy. Phenomena, such as fearing, loving, believing, or hating, are the psychological elements that are in the nature of humans. Each psychological phenomenon has to focus on a fact or object. This is called intentionality by the Italian-Austrian philosopher Franz Brentano (1838-1917), who was born in Germany.³ He is regarded as the central person of modern philosophy. Brentano affected not only the field of psychology but also contemporary Western literature, philosophy and sociology. He was not much visible or a well-known philosopher who deeply influenced literature artists such as Franz Kafka or Robert Musil, philosophers such as Edmund Husserl, Martin Heidegger or Alexios Meinong, and people such as Sigmund Freud who prepared the psychological background of capitalism order.⁴

The literary, economic and social paradigms, transformations and motions have been reviewed within the circle of 'Psychology', which emerged as a result of Western philosophical developments since the Industrial Revolution. In other words, what determines the world of the current time is the psychological transformations or motions of people. Psychology is actually related to the self of people.⁵ Moreover, it is not even science based on our logic, science and experiences.⁶ Objectification of people while neglecting their metaphysical

---

¹ See: William Collins Sons & Co. Ltd., *The New Dictionary of Cultural Literacy*, Boston, 2005, Phobia Article.

² See: Editor: John McHardy Sinclair, *Collins English Dictionary - Complete & Unabridged 3rd Edition*, 1994, Phobia Article

³ See: Franz Brentano, *Psychologie vom empirischen Standpunkt Band I*, Hamburg, Felix Meiner Verlag, 1973, p. 111

⁴ See: Mehmet Sabri Genç, "Franz Brentano'nun Çağdaş Batı Felsefesine Etkileri", İstanbul, *Kutadgubilig Felsefe Bilim Araştırmaları Dergisi*, Issue 12, Dergâh Yay., October 2007, p. 109-119.

⁵ See: Ahmet Yüksel Özemre, *Türkçe Kur'ân Çevirilerinde "Nefs - Rûh", "Resûl - Nebî", "Yakıyn - Mevt" Kelime Çiftlerindeki Kavram Kargaşası*, ozemre.com, 31.12.2006

⁶ See: Ş. Teoman Durallı, *Sorun Nedir?*, İstanbul, Dergâh Yay., 2006, p. 37.

characteristics contradicts with our scientific ideology. As the world rotates around the discipline of psychology, it is necessary to be fully competent in this field to resist any external abstract threats or to have an idea, in this regard. Accordingly, the US delivered *Das Kapital* by Karl Marx to its soldiers during the fight against communism, which is interesting. Soldiers read the work of Marx upon the statement, "Know Your Enemy!" It is irrational for a person or society to fight against somebody or something they do not know. Those who defend or criticize Marx in our country do not know him well. Similarly, there are not many people competent in regard to *Christian Theology*. A civilization aiming to dissolve, separate or destroy us today hosts the broadest Islamic studies in many fields and leads us and the world following the concepts or problematic definitions made in these studies, all of which have been done for a reason. After communism fell as a power against capitalism, Islam and Muslims were regarded as the new enemies of capitalism. Canatan reflects the results of this issue as follows:

"The idea of 'new enemy' developed after the fall of communism matches with this conspiracy theory. The myth of Islamic threat is just a false concept made to meet the social, psychological and political needs of the west in the new era. This myth adversely affects the Muslims in the west and prevents them from integrating themselves into Western societies. Islamic threat, in this regard, creates concerns and worries toward the Muslims while causing Muslims to isolate themselves from society. These issues and processes do nothing but strengthen this myth."⁷

Learning the *Intentionality Theory*⁸ is a must to determine and analyze what the concept of islamophobia exactly indicates and the socio-cultural and psychological basis of this concept. This theory was an approach inverted by Sigmund Freud (1856-1939) through Edward Bernays (1891-1995), Freud's nephew and founder of the discipline of public relations and "Art of Public Manipulation"⁹, to manipulate the capitalist order and self-related concepts and statuses of people. Bernays is the founder of modern propaganda under the title of *Public Relations*. He is one of the greatest evils of the 20th century or a malevolent person who deviated people from the true path and directed them to the consumption culture. Bernays, Freud's nephew, moved from Austria to New York with his family when he was just a year old. He did not prefer the term propaganda as it was used by Hitler earlier. Instead, he used the concept of Public Relations and conducted the most terrific propaganda of the 20th century. He initiated the process of translating Freud's books into English and making them well-known across the globe. He is the person causing people's ideologies to be overwhelmed by media (TV, cinema, radio, newspapers etc.) and merciless capitalist activities performed through policy

---

⁷ Kadir Canatan, Özcan Hıdır, *Batı Dünyasında İslâmofobi ve Anti-İslâmizm*, Ankara, Eskiyeşi Yay., 2007, p. 22.

⁸ Ger *Thorie der Intentionalität*.

⁹ Eng *The Art of Public Manipulation*.

by considering or manipulating Freud's ideas. The idea of conveying the capitalist culture to the whole globe through media from the United States¹⁰ was reflected by him. He is also the one who caused Hollywood cinema culture to be used as a propaganda instrument. For instance, upon a tobacco company's complaint that it lost half of its customers as women did not smoke, he called one of Freud's psychoanalyst students living in the US and found a solution. He pre-organized some attractive women who walked on New York streets with cigarettes in their hands and mentioned the concepts of "freedom" and "equality". Moreover, there were also journalists pre-organized by him. All newspapers published this incident the next day for a sum. He caused women to smoke under the mottos of "freedom" and "equality" and earned millions doing so. He is the person who proposed the concept of "consumer" and caused people to consume more than necessary and to use the concept of democracy in the US against the other countries in the most malevolent way possible.¹¹ He manipulated the psychology and ideology of people, transformed them into pure biological creatures and formed monsters that only consume and have a specific consumption culture. Many objects and subjects such as cinema, literature, policy, music, females, males, children etc. were used for that purpose. Self-help books were written, in this regard. Even proses and poems were written for this. All these manipulation methods were developed based on Brentano's "intentionality theory". Brentano had no responsibilities, in this regard, but Freud, who took his classes in the Department of Philosophy at the University of Vienna, changed his approaches and conveyed them in a different manner. According to the Intentionality Theory, phenomena of fear, love, belief and hatred, which are among the natural psychic phenomena of humans, have to focus on a specific fact. For instance, when one says, "I am afraid", one is asked, "what are you afraid of?" In this case, one may reply as "I am afraid of snakes, my boss or God." The concepts indicated by the phenomenon of "fear" is "snake", "boss" or "God." In other words, each of our psychological phenomena has to focus on a fact. There is no fear without a phenomenon. In other words, one does not say, "I fear" without focusing on a phenomenon. As noted before, the concept of phobia means "fearing for no reason", which is interesting. The emergence of a psychic phenomenon for no reason or without focusing on a fact indicates a psychological and mental disease. The same case is also valid for the phenomena of "loving", "hating", and "believing." All great divisions, which started in the 1800s after the Industrial Revolution and the Western people who knew the obligation of people's psychic phenomena to be directed into any facts, actually played with these facts, made people feel that they are freer, and captured their freedoms. People were told "Do

---

¹⁰From *Fast Food* culture to clothing, family, entertainment, sports and consumption culture.

¹¹ See: MÜCAHİT GÜLTEKİN, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, İstanbul, Pınar Yay., 2016, p. 23-25.

not fear X!", "Fear Y!", "Love X!" or "Hate Y!" through advertisements or suggested lifestyles and manipulation.¹² This can be reflected in a chart as follows;

Chart I: A Brief Chart of Intentionality Theory

The phenomenon of "fear" among the phenomena of fearing, loving, hating or believing, which are called "Psychic Phenomena" by Brentano and which we naturally have, was selected to understand the issue better. The phenomenon of fear should be focused on any facts, just like other psychic phenomena. In other words, when one says, "I fear snakes," the phenomenon of "fear" is directed to the fact of "snake". When one says, "I fear the boss", the phenomenon of "fear" is directed to the boss, or When one says, "I fear God", the phenomenon of "fear" is directed to God. This is a brief explanation of Brentano's "Intentionality Theory." In other words, "Every psychic phenomenon has to focus on a fact."¹³

This statement or reflection by Brentano is not problematic. The problem is this statement of reflection is manipulated to direct people or societies. The concept of "fear" as the meaning of "phobia" is interesting, in this regard. "Fear" is maybe the weakest psychic phenomenon of humans. Most of the mind manipulations are performed through the phenomenon of "fear" because a person who has fears bows down. Global Order based almost all of its domination on a fear atmosphere consisting of both concrete and abstract ways. *The Islamophobia Industry* by Nathan

---

¹² For more details, see: Mehmet Sabri Genç, "Modern Batı Edebiyatı'nın Felsefî ve Psikolojik Arka Planı", İstanbul, *Karabatak Dergisi*, May-June 2016, Issue 26, p. 66

¹³ See: Franz Brentano, *Psychologie vom empirischen Standpunkt Band I*, Hamburg, Felix Meiner Verlag, 1973, p. 111-112.

Lean is an insignificant revelation of this atmosphere.¹⁴ In this work, Lean reflects how the phenomenon of “fear” is created and marketed. This phenomenon of fear is directed toward Islam under the concept of “Islamophobia”. How are the psychic phenomena mentioned above manipulated? The answer is actually clear: The obligation of psychological or psychic phenomena to focus on any facts is manipulated. What does manipulation mean in this case? It is defined as follows:

“It means changing facts by directing, selecting, adding or omitting anything. It is the method of using or changing information for personal interests or affecting or directing people without making them aware of the situation.”¹⁵

The concept of manipulation has developed a route for itself to follow. This is called perception management. According to Gültekin:

“Manipulation is an integral part of perception management. Perception management requires manipulative information, while truth/facts can be made a part of perception management. In other words, perception management is not solely a process including twisted, hidden, added or changed information/news/comments. It may require a more complicated, progressive, comprehensive and longer-term organization.”¹⁶

The theoretical basis of the issue of manipulation should be sought in the intentionality theory. One of the most important concepts of intentionality theory is “perception”. Brentano divides this concept into two categories: *Internal Perception*, *External Perception*.¹⁷ Perception is also among the important concepts and topics of psychology and informational theory. The phrase “field of perception” reflects the concrete and perceivable area, which we can sense through our sensory organs on the universal axis. The positive area that we can experience that appeals to our sensory organs, and that can be proved is perceivable. The perception toward the negative “non-concrete and extrasensory” area that we cannot perceive through our sensory organs is called comprehension. We perceive reality and comprehend the truth. In this case, “perception management” blocks all paths to “comprehension”, deviates people from the truth, and limits people’s borders on the reality axis. Not only does it limit, but it also changes the facts on which the psychic phenomena have to focus.

---

¹⁴ Nathan Lean, *İslâmofobi Endüstrisi*, Diyanet Yay., Ankara, 2013.

¹⁵ Mücahit Gültekin conveying from (Özer, 2011), *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, İstanbul, Pınar Yay., 2016, p. 16.

¹⁶ *ibid.* p. 16.

¹⁷ See: Mehmet Sabri Genç, “Franz Brentano’da İç Algı ve İç Gözlem Arasındaki Fark”, İstanbul, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, Issue 11, Dergâh Yay., March 2007, p. 109-119.

Manipulation of intentionality can be explained through the previous chart as follows:

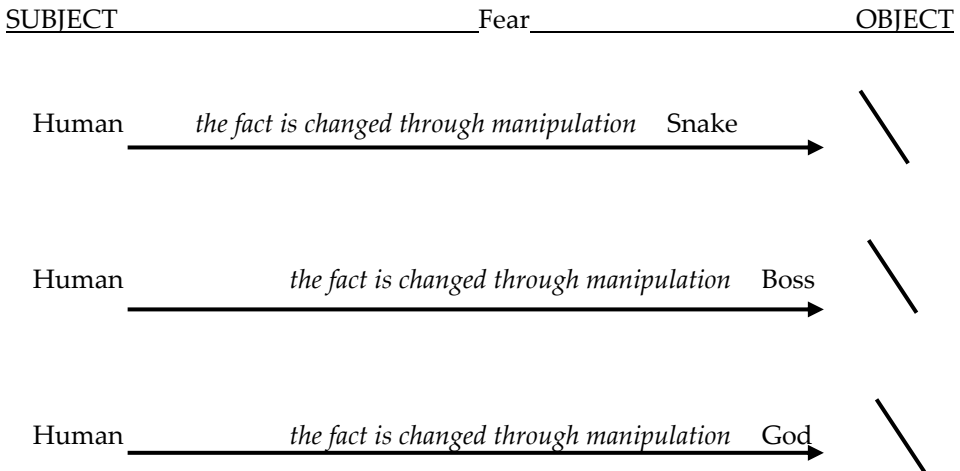

Chart II.: A Brief Chart of Intentionality Manipulation

What should be understood from the chart above is that the facts focused of every psychic phenomenon are changed. Masses are directed about what they should or should not fear, love, believe or hate through media, internet¹⁸, fashion, public relations, policy, education and training, intelligence, certain groups or even books. For instance, while the fact feared and hated before World War II was Jews and Judaism, it is Muslims and Islam now. Anti-Semitism was the name of the anti-Judaism movement then. The fear felt toward Islam and Muslims is simply called “Islamophobia” now.¹⁹ While “Anti-Semitism” indicates hostility against a race or races, “Anti-Islamism” reflects a political doctrine.²⁰ Therefore, the fact, in which the fears of masses are directed on the axis of issues, included the manipulations “Do not fear X!” and “Fear Islam and Muslims!”, and Islam and Muslims. Therefore,

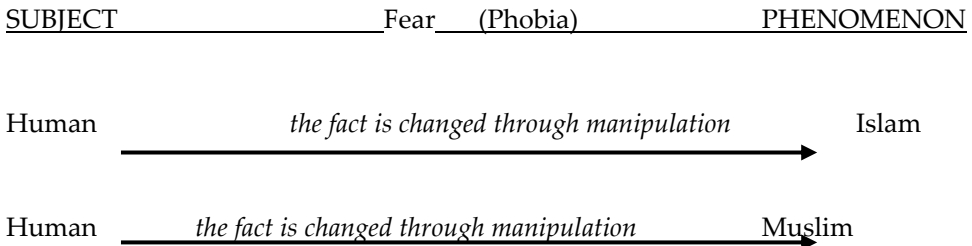

Chart III.: Formation of Islamophobia through the manipulation of intentionality

¹⁸ Nathan Lean, *İslâmfobi Endüstrisi*, p. 79-119

¹⁹ *ibid.* p. 38.

²⁰ See: Kadir Canatan, Özcan Hıdır, *Batı Dünyasında İslâmfobi ve Anti-İslâmizm*, p. 95.

One of the main aims of perception management and manipulation is not a temporary emotional or characteristic transformation, but the transformation of personalities and attitudes in the long run.²¹ *Perception management or manipulation of intentionality* is less expensive for the enemies, in this regard. The destruction they cannot do through classical wars, which are performed with weapons, is done by the ideological and characteristics-related manipulations which cause long-term or even permanent harms. Gültekin indicates the following, in this regard:

“Books on wars and military strategies indicate that classical and psychological wars should be conducted simultaneously. Classical wars target bodies, fronts, arsenals, strategic locations and lands while psychological war targets minds, ideas, perceptions, interpretations and hearts. Psychological war is less expensive but it yields more permanent results. The defeated parties in the classical wars may stand up once again, but the defeated sides from psychological wars whose minds are trapped cannot free themselves.”²²

Phobia, the “irrational fear”, is a mental disorder. According to intentionality theory, every psychic phenomenon has to focus on a fact, but getting dragged into the influence of “fear” is a personal or ideological disease. Fear is directed toward Islam as a phobia in Islamophobia because, according to the Intentionality Theory, every psychic phenomenon has to focus on a fact. Meaning of *phobia* as *irrational fear* and directing the irrational fear toward a fact do nothing but strengthen the influence of irrationality. Accordingly, both the facts and minds of subjects, who are the addressee of intentionality, are played, and an inappropriate psychic is formed. Regarding the issue of islamophobia, this bipolar manipulation was directed and dragged into an obsession on a global scale. Moreover, “perception management and manipulation is a long and difficult process aiming to replace the unwanted goals of the target section.”²³ The fear spread through the Islamophobia propagandas is artificial. A fear generated first, and then the fact on which this fear will focus is formed later. People with proper mental health do not fear without a fact. In other words, fears have to focus on a fact. One does not say, “I am afraid” for no reason. If one does so, one has a mental disorder. Therefore, the dictation of the phobia phenomenon and this phenomenon through various ways deepened irrationalism. Okumuş stated the following, in this regard:

“This fear is just an artificial or apocryphal phobia and has the quality reflected with the phrase ‘cowards die many times before their deaths’. As noted by Krishnamurti in *On Fear*, it is a fear which is groundless before we experience, and which becomes nonsense after we feel. A real, natural fear can yield positive results. It may direct you to learn

---

²¹ See: Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, p. 17.

²² *ibid.* p. 16.

²³ *ibid.*: p. 17.

about what you fear and take action if it is really dangerous. The second type of fear is morbid. It may cause people to get stuck in nonsense and unreal obsessions.”²⁴

Islamophobia has not turned into an industry. It has evolved into a logical pathology. Implementers of perception management and ideological manipulation use their experiences covering 200 years and regarding psychology and sociology to manage the field of “social psychology”. This manipulation process has four elements. Gültekin reflects these four elements as follows ²⁵:

- I. Deceiver
- II. Deceived
- III. Topic of Deceit
- IV. Scope

Gültekin claims that the most critical one among these four elements or the most important element for the perception managers is “deceived”, i.e. the “subject”. As a natural result of deceiving, certain mistakes may be included in this process and the possibility for the deceived to realize these mistakes may have an important role in reversing or changing the result. Therefore, experts in perception management on a global scale have to hide their purposes all the time. Hiding the purpose to prevent the deceived from understanding is among the main responsibilities of the deceiver. Thus, the question “why” is not allowed to be asked during the manipulation process. The purpose and future are hidden in the question of “Why?”. Moreover, the past of the incident involved in this question is also hidden. Therefore, differences that may emerge between the targets and purposes facilitate the works of perception managers, and solely focusing on the reasons may turn into a wall preventing us from realizing our goals. A reason that will appear realistic and prevent people from realizing their “targets” is used as a curtain to hide the purposes, in this regard, which is among the tricks used.²⁶

The concept of propaganda aims to market phobia, i.e. the “fear”, and maintain the relationship of “deceiver-deceived” in this marketing process. “Fear” may not always be marketed through propaganda, but if Islamophobia is the concept reviewed, it is known that the psychic phenomena that are marketed or manipulated through its facts are “fear” and “hatred”.²⁷ The word propaganda was first used in a declaration issued by Papacy in 1622 to reflect the meaning of Latin term *propagareyanic*, meaning “to expand and spread”. The title of missionary and

---

²⁴ Kadir Canatan, Özcan Hıdır, *Batı Dünyasında İslâmfobi ve Anti-İslâmizm*, p. 125.

²⁵ Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, p. 21.

²⁶ *ibid.*: p. 21-22.

²⁷ See: Nathan Lean, *İslâmfobi Endüstrisi*, p. 41-79.

concept of propaganda were used to reflect the same. After the French Revolution, it was used to spread political ideas, which is also the case now.²⁸

The reflection regarding the historical experiences and subconsciousness of the Western countries, which have propaganda-related experiences over the domination ground of the global civilizations, is just an aspect of the issue of "Islamophobia". The imperialist experiences of the Europe and historical process of orientalism revealed the "Islamophobia Industry" and "global/imperial Islamophobia policy".²⁹ Prof. Dr. Mehmet Görmez, the ex-Head of the Presidency of Religious Affairs, made a significant statement, in this regard.

"Islamophobia is just the visible aspect of a long and great process. It has never been independent of international policy, economy, interest-based relationships, claims of showing superiority and global hegemony targets. It is a fact that those who form the Islamophobia industry are actually afraid of themselves. They fear that the orders they found through occupations, invasions, colonies, tyrannies, injustices and torments will disappear one day. Just like the polytheists of Mecca. Those who use the industry of fear implicitly know that Islam is a religion of rights, law, justice, morals and wisdom. It was revealed to establish peace and faith in this world, It is based on protecting life, goods, generations, minds and itself. The only remedies which will help humanity achieve salvation are included in the messages of Islam, the latest religion, the Quran, the latest divine book, and Muhammad (p.b.u.h) the latest Prophet. Therefore, they keep their Islam-related fears alive."³⁰

The contradiction between the meanings of the concepts of *Phobia* and *Islam* is meaningful. The reverse occupation method that is always used in ideological occupation methods is also used, in this regard. Reversion of concepts, meanings, indications and facts is among the primary works of perception managers. It is a must to know that the concept of Islamophobia does not have a religious and conceptual meaning and that the efforts to attribute a political meaning to this concept are reflected along with all related aspects in the *World of Psychological War*, and to make every scientific effort in this regard.

Intercultural differences are natural for nations. No nation is equal to another nation. Efforts and oppression of global powers to stereotype all social concepts are objected by all societies with particular qualities, which caused these powers to take sides against these societies. The fact that they emerged through such a psychological war method is a result of the hostility approach. The war fought against all societies without order is more than a classical war. Instead, it is a

---

²⁸ Mehmet Sabri Genç, "Propagandaya Karşı Edebiyat", İstanbul, *Karabatak Dergisi*, March-April 2016, Issue 25, p. 62.

²⁹ See: Deepa Kumar: *İslâmofobi, İmparatorluğun Siyaseti*, İstanbul, Pınar Yay., 2016, p. 19-65.

³⁰ Mehmet Görmez, "Korku Endüstrisi İslâmofobia", Ankara, *Diyanet Dergisi*, May 2017, Issue: 317, p. 4-5.

psychological war. Media, internet, education-training, public relations, video games³¹, cartoons, banks, groups abusing others religiously, formations, and certain cults are the pawns or raiders of psychological war. Negligence or failure in learning the methods of this war means the termination of the factors constituting the nations that are exposed to manipulations. Global powers defeat their enemies not only through classical wars but also via psychological war. The same global powers perform the classical wars through terrorism with religious motives.³²

Joseph Nye, one of the strategists of global order who recommends psychological war based on perception management, calls this war “soft power”, and states that the use of this power by the US will be less expensive while yielding exact and permanent results.³³ Even the concept of “soft power” suits the tactic of ideological occupation. The term “soft” actually refers to “hard”. The main purpose of this power is the transformation of attitudes instead of behaviors because “change of behaviors does not indicate the change of attitudes. However, change of attitudes creates emotions, ideologies and behaviors.”³⁴ Our attitudes cannot be changed easily, but our decisions and behaviors can be changed. If our attitudes change or transform, this will reflect onto everything we own.³⁵

In conclusion, the psychological war continues not only through the concept of Islamophobia but also via many other concepts. One of the main and most definitive weapons of psychological war is to load many non-understandable concepts to people’s minds through suggestions and repetitions. Although all organizations causing problems for Turkey have different goals and work in different fields, they have applied and continue to apply this method. One who tries to load the words that are not used every day into one’s mind becomes astounded and *mankurt*, a senseless slave in Turkish mythology. That person becomes the pawn of an organization or dominant global powers later. Everything unfolds in minds where concepts are present and in facts on which the psychic phenomena are focused. One of the ways of objecting to this for us is to strengthen our rational structure and keep our minds alive. When a problem occurs in a computer program, for example, that computer becomes problematic. Similarly, when one has deficiencies or senseless worlds or concepts in mind, one loses one’s sense and becomes a slave. Humans are free, rational, and strong-willed. Perception

---

³¹ Henry Kissinger’s old statement “We are looking forward to seeing when the war games we generated will be played”, and the evidence that the most of the young European people who took part in the civil war in Syria are addicted to video gaming are interesting. Most of the scenes in the games, such as *Call of Duty*, which have high budgets and income levels, seem to have fulfilled the wish of Kissinger.

³² See: Osman Şen, “Küreselleşen Terörizm Stratejisi”, Ankara, 2017, *Diyanet Dergisi*, Issue 317, p. 22-24.

³³ See: Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, p. 16-17.

³⁴ Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, p. 17.

³⁵ Accordingly, the terrorist organization named FETO, which had been occupying different governmental and public sections of Turkey since the 1960s, is a total example of “ideological manipulation organization”. The aim was to turn the abstract occupations into concrete ones. The July 15 Failed Coup Attempt is a clear example, in this regard.

management captures people's freedom and will through its concepts, lifestyles, fashion, education and training activities, media, etc., and it fills people's minds with prejudices and problematic concepts. As also noted by Görmez, those who use perception management actually know that Islam is actually the religion of peace, that Muslims have knowledge, and that they are in peace with their metaphysical beliefs. This is actually the main issue, which is the objection to all aspects of global power overwhelming people. Whatever stands against global power should be terminated. Therefore, they dear Islam and fill the basis of Islam by playing with the ideological and moral elements of Islam. Muslims should not let anything or anybody to consolidate this fear and be a model for humans/humanity in their every state. Quickly solving the rational and moral issues away from emotional approaches and awakening ourselves will determine the future of the entire globe. Otherwise, the future will be determined without us, and issues will just increase. The obsession of relating an irrational fear to Islam can only be overcome through an ideological revolution that will arise from a set of ideological ethics and approaches. We have the power for such a revolution. To be aware of this power, we need to get rid of ideological and ethical occupations after determining their characteristics and to purifying ourselves.

REFERENCES

- Brentano Franz, *Psychologie vom empirischen Standpunkt Band I*, Hamburg, Felix Meiner Verlag, 1973.
- Canatan Kadir, Hıdır Özcan, *Batı Dünyasında İslâmofobi ve Anti-İslâmizm*, Ankara, Eskiyei Yay., 2007.
- Duralı Ş. Teoman, *Sorun Nedir?*, İstanbul, Dergâh Yay., 2006.
- Genç Mehmet Sabri, "Franz Brentano'da İç Algı ve İç Gözlem Arasındaki Fark", İstanbul: *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, Issue 11, Dergâh Yay., Mart 2007, p. 109-119.
- Genç Mehmet Sabri, "Franz Brentano'nun Çağdaş Batı Felsefesine Etkileri", *Kutadgubilig Felsefe Bilim Araştırmaları Dergisi*, Issue 12, Dergâh Yay., October 2007, p. 109-119.
- Genç Mehmet Sabri, "Modern Batı Edebiyatı'nın Felsefi ve Psikolojik Arka Planı", İstanbul, *Karabatak Dergisi*, May-June 2016, Issue 26.
- Genç Mehmet Sabri, "Propagandaya Karşı Edebiyat", İstanbul, *Karabatak Dergisi*, March-April 2016, Issue 25.
- Görmez Mehmet, "Korku Endüstrisi İslâmofobia", Ankara, *Diyanet Dergisi*, May 2017, Issue: 317.
- Gültekin Mücahit, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, İstanbul, Pınar Yay., 2016.

- Kumar Deepa, *İslâmofobi, İmparatorluğun Siyaseti*, İstanbul, Pınar Yay., 2016.
- Lean Nathan, *İslâmofobi Endüstrisi*, Diyanet Yay., Ankara, 2013.
- Özemre Ahmet Yüksel, *Türkçe Kur'ân Çevirilerinde "Nefs – Rûh", "Resûl – Nebî", "Yakıyn – Mevt" Kelime Çiftlerindeki Kavram Kargaşası*, ozemre.com, 31.12.2006.
- Sinclair John McHardy, *Collins English Dictionary - Complete & Unabridged 3rd Edition*, 1994.
- Şen Osman, "Küreselleşen Terörizm Stratejisi", Ankara, 2017, *Diyanet Dergisi*, Issue 317, p. 22-24.
- William Collins Sons&Co. Ltd., *The New Dictionary of Cultural Literacy*, Boston, 2005.

الرعب اللامنطقي «هوس الرعب من الإسلام»*

د. محمد صبري كنج

جامعة غازي عنتاب - كلية الآداب؛ قسم الفلسفة: msgench@gmail.com

الخلاصة:

الإسلاموفوبيا هو المصطلح الذي تروج له القوى العالمية والرأسمالية ضد الإسلام والمسلمين، مستخدمة جميع وسائل الإعلام والعلاقات العامة والتعليم والسياسة وما شابه ذلك من وسائل لخلق مثل هذا التصور، كونها ترى في المسلمين المنافس الوحيد لها. حيث يقوم المروجون لهذا التصور بوضع المصطلح أولاً ثم يقومون بالتلاعب على هذه الألفاظ كما يشاؤون. ففي هذه المقالة، تمت دراسة موضوع الخوف من الإسلام ضمن إطار نظرية توجيه العقول التي ظهرت في القرن التاسع عشر والتي أثرت بعمق في علم النفس الحديث. كما تم السعي لتحليل مظاهر الخوف لدى الناس وكيفية التلاعب على المصطلحات من خلال دراسة هذه النظرية دراسة دقيقة.

الكلمات المفتاحية: التوجيه، التلاعب، التحكم بالمفاهيم، الخوف، الظواهر النفسية

Akıl Dışı Bir Korku Olarak 'Phobia'nın İslâm'a İlintilenme Obsesifliği

Özet

İslâmofobi, küresel güçlerin ve sermayeciliğin tek rakip olarak gördüğü İslâm'a ve Müslümanlara karşı, tüm dünyada; medya, halkla ilişkiler, eğitim-öğretim, siyaset vb. gibi unsurları kullanarak; oluşturmaya çalıştığı bir algının kavramıdır. Algı yöneticileri, evvela ad koymakta ve daha sonra da bu adın ya da kavramın altını türlü manipülasyonlarla doldurmaktadırlar. Bu makalede, İslâmofobi meselesi, 19. Yüzyılda ortaya çıkmış ve modern psikolojiyi derinden etkilemiş olan Yönelmişlik Teorisi çerçevesinde ele alınmış, insanların korku fenomenlerinin mevzubahis teorisinin tersyüz edilmesiyle nasıl manipüle edildiği analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yönelmişlik, Manipülasyon, Algı Yönetimi, Korku, Psikik Fenomenler

The Obsession of Linking Phobiatto Islamas an Irrational Fear Abstract

Islamophobia is the concept of perception which through by using media, public relations, education etc. Managing by global Powers and Capitalism. Perception managers are first giving a name or devising a Word and afterwards they replace the meaning of the Word, by manipulatings. In this article, the issue of Islamophobia was examined in the framework of the Intentionality Theory, which emerged in the 19th century and deeply influenced on modern psychology, and attempted to analyze how people's fear fenomen a manipulated by inverting this theory.

Keywords: Intentionality, Manipulation, Perception Management, Fear, Psychological Phenomena

* وهذه هي الترجمة العربية للدراسة بعنوان "Akıl Dışı Bir Korku Olarak 'Phobia'nın İslâm'a İlintilenme Obsesifliği" نشرت في العدد السادس من مجلة الإلهيات الأكاديمية. (محمد صبري كنج، الرعب اللامنطقي «هوس الرعب من الإسلام»، الإلهيات الأكاديمية، العدد: ٦، ص ١٥٧-١٧٠). من الواجب أن يستند في الاقتباس إلى المقالة التركية.

ولكي تكون قادرًا على فهم أي مسألة فلسفية أو اجتماعية، يجب أولاً معالجة المفاهيم المثيرة للجدل، حيث لا يمكن فهم أي موضوع بشكل صحيح دون معرفة معاني المصطلحات أو المعنى الذي تم اختراعه. ولهذا السبب، فإننا نحتاج إلى توضيح المشكلة من خلال التركيز على أصل كلمة «فوبيا» حتى نتمكن من فهم ماهية الخوف من الإسلام أو طبيعة المشكلات المرتبطة بهذا الاسم. كما سنتناول الموضوع من جوانب عديدة بعد شرح المعنى الحقيقي للمصطلح والذي يقابل كلمة «etymos» في اللغة اليونانية القديمة. وتعني مصطلح «الفوبيا» الرعب اللامنطقي، أو الخوف والكرهية لأسباب غير منطقية^(١). حيث انتقل مصطلح «Phobos» من اللغة اليونانية إلى اللغة اللاتينية ومنها إلى الفرنسية ثم إلى اللغات الأوروبية الأخرى، والتي تعني «الذعر أو القلق الناتج عن الرعب» أو «الإحساس بالرعب». وأيضاً من الناحية الاجتماعية والثقافية؛ يستخدم مصطلح الفوبيا بمعنى الرعب بلا سبب. كما تم العثور على هذا المصطلح في بعض النصوص التي ظهرت في نهاية القرن الثامن عشر وفي بداية القرن التاسع عشر الميلادي للتعبير عن بعض الوقائع^(٢). ومن أجل فهم الخلفية النظرية لمصطلح الفوبيا في فلسفة علم النفس بشكل أفضل، لا بدّ من البحث في الأسس النظرية للظواهر النفسية. فالظواهر الموجودة لدى الإنسان مثل الخوف والحب والإيمان والكرهية، هي ظواهر نفسية موجودة في الطبيعة البشرية، حيث يجب أن تتوجه كل واحدة من هذه الظواهر النفسية نحو حدث أو شيء ما. كما يطلق الفيلسوف فرانز برينتانو (١٨٣٨م-١٩١٧م) على هذه العملية اسم «النية»^(٣). ويحتل الفيلسوف النمساوي برينتانو الذي ينحدر من أصول إيطالية والمولود في ألمانيا، موقعاً متميزاً في بنية الفلسفة المعاصرة. ولم يؤثر الفيلسوف برينتانو على مجال علم النفس فحسب، بل أثر أيضاً على الفلسفة وعلم الاجتماع والأدب الغربي المعاصر. فبالرغم من تأثر الكثير من الشخصيات بأراء الفيلسوف «برينتانو» أمثال الأدباء: «فرانز كافكا» و«روبرت موسيل» والفلاسفة أمثال: «إدموند هوسيرل» و«مارتن هايدجر» و«ألكسيسوس مينونغ»، بالإضافة إلى من قاموا بتأسيس البنية النفسية للنظام الرأسمالي مثل «سيغموند فرويد»، إلا أنه لم يكن فيلسوفاً مشهوراً لدرجة كبيرة^(٤).

ومنذ إنطلاقة الثورة الصناعية حتى يومنا هذا؛ فإن النماذج الأدبية والاقتصادية والاجتماعية، وحركات التغيير لا تزال تدور حول دائرة علم النفس الذي ظهر نتيجة التطورات الفلسفية في الغرب. وهذا يعني أن التغيرات النفسية أو الحركية لل بشر هي التي تحدد عالمنا اليوم بكل عناصره. ولا يمكن اعتبار علم النفس بمثابة علم الروح، بل هو علم مرتبط بالنفس فقط^(٥). وحتى إنه لا يعد علماً من أنواع العلوم وفقاً للرؤية العلمية

Bkz: William Collins Sons & Co. Ltd., *The New Dictionary of Cultural Literacy*, Boston, 2005, Phobia (١) Maddesi

Bkz: Editör: John McHardy Sinclair, *Collins English Dictionary - Complete & Unabridged 3rd Edition*, (٢) 1994, Phobia Maddesi

.Bkz: Franz Brentano, *Psychologie vom empirischen Standpunkt Band I*, Hamburg, Felix Meiner Verlag, 1973, s. 111 (٣)

Bkz: Mehmet Sabri Genç, "Franz Brentano'nun Çağdaş Batı Felsefesine Etkileri", İstanbul, *Kutadgubilig* (٤) Felsefe Bilim Araştırmaları Dergisi, Sayı 12, Dergâh Yay., Ekim 2007, s. 109-119

Bkz: Ahmet Yüksel Özemre, *Türkçe Kur'an Çevirilerinde "Nefs - Rûh", "Resûl - Nebî", "Yakın - Mevt"* (٥) *Kelime Çiftlerindeki Kavram Kargaşası*, ozemre.com, 31.12.2006

الموجودة لدينا اليوم^(٦). كما أن تجاهل حقيقة أن للإنسان جانباً روحانياً، واعتباره مجرد جسم مادي يتناقض مع فهمنا للعلم. ونظراً لأهمية علم النفس الذي يدور العالم حول فلكه؛ لا بد من السيطرة على هذا المجال بالشكل المطلوب ومكافحة أي شوائب خارجية تهدد وجوده. كما يشار إلى أن أمريكا قدمت لجنودها ملخصاً عن كتاب «رأس المال» للمؤلف «كارل ماركس» في نضالها ضد الشيوعية، قائلة لهم: «تعرفوا على عدوكم!» لأنه ليس من المنطق أن يعادي شخص ما أو مجتمع ما عنصراً لا يعرفه. أما عندنا نحن، فإن مؤيدي ماركس ومعارضيه على حد سواء لا يعرفون ماركس حق المعرفة. وكذلك الأمر بالنسبة للمتخصصين لدينا في علم اللاهوت المسيحي فإنهم نادرون جداً. لكن بالمقابل ليس من الصدفة أن يقوم أصحاب الحضارات الأخرى الذين يحاولون فهمنا جيداً، ثم تفريقنا وتشتيتنا، باستضافة الأبحاث الإسلامية الأكثر شمولاً في العديد من المجالات، ووضع المصطلحات، ثم تقديم التعريفات الفاسدة التي توجهنا كما توجه الرأي العام العالمي. فبعد انهيار الشيوعية أمام القوى الرأسمالية، اتخذوا الإسلام والمسلمين أعداء لهم. حيث أشار جانانان إلى نتائج هذا الموقف على النحو التالي:

إن إختراع فكرة «عدو جديد» بعد انهيار الشيوعية مباشرةً تتوافق مع نظرية المؤامرة هذه. حيث تم اختراع أسطورة الخطر الإسلامي استجابة للاحتياجات الاجتماعية والنفسية والسياسية للغرب في العصر الحديث. وتؤثر هذه الأسطورة سلباً على المسلمين الذين يعيشون في الغرب، كما تعيق اندماجهم في المجتمعات الغربية. لأن الخطر الإسلامي يتسبب بقلق المجتمعات الأصلية من وجود المسلمين بينهم، بالإضافة إلى عزل المسلمين عن المجتمع أيضاً. فهذه الأفكار لا تساهم إلا في دعم هذه الأسطورة وتثبيتها في أذهان الناس^(٧). وحتى نكون على معرفة بما يشير إليه مصطلح الإسلاموفوبيا بالضبط، ونكون قادرين على تحديد ودراسة خلفيته الاجتماعية والثقافية والنفسية، لا بد لنا من معرفة النظرية التوجيهية للفيلسوف بريتناو كشرط أساسي لذلك^(٨). وتعود هذه النظرية لابن شقيق سيغموند فرويد (١٨٥٦-١٩٣٩) وهو إدوارد بيرنايس (١٨٩١-١٩٩٥) الذي يعتبر مؤسس مجال العلاقات العامة ونظرية «فن التلاعب بالرأي العام»^(٩) من أجل إظهار الوجه الآخر للنظام الرأسمالي من خلال نظرية التلاعب في المستوى النفسي للبشر. كما يعتبر بيرنايس مؤسس الدعاية الحديثة تحت اسم العلاقات العامة، كأحد أكبر شياطين القرن العشرين، حيث نجح في إبعاد المجتمعات عن الطريق الصحيح وإيقاعها في فخ الاستهلاك. وكان قد انتقل برنايس مع عائلته من النمسا إلى نيويورك عندما كان طفلاً لا يتجاوز عمره السنة. كما أنه لم يفضل مصطلح الدعاية كونه كان يستخدمه هتلر من قبل، وبدلاً من هذا المصطلح قام باستخدام تسمية «العلاقات العامة»، حيث شارك في أكثر أنشطة الدعاية بشاعة في القرن العشرين تحت مسمى العلاقات العامة. كما قام بترجمة مؤلفات سيغموند فرويد إلى اللغة الإنجليزية، مما ساعد

(٦) Bkz: Ş. Teoman Durah, *Sorun Nedir?*, İstanbul, Dergâh Yay., 2006, s. 37

(٧) Kadir Canatan, Özcan Hıdır, *Batı Dünyasında İslâmofoobi ve Anti-İslâmizm*, Ankara, Eskiyei Yay., 2007, s. 22

(٨) .AlmThorie der Intentionalität (٨)

(٩) .IngThe Art of PublicManipulation (٩)

فرويد في نيل الشهرة في جميع أنحاء العالم. ومن خلال تبنيه أفكار فرويد أو تلاعبه فيها في المقام الأول، تسبب في سحق عقول الناس تحت وحشية الرأسمالية من خلال السياسة ووسائل الإعلام (التلفزيون والسينما والإذاعة والصحف وإلخ...). كما أسهم في نقل الثقافة الرأسمالية^(١٠) من الولايات المتحدة إلى العالم من خلال وسائل الإعلام. بالإضافة إلى استخدام ثقافة السينما في هوليوود كأداة للدعاية. وعلى سبيل المثال، بناءً على شكوى من شركة سجن عن خسارة أكثر من نصف زبائنها بسبب عدم استهلاك السجناء من قبل شريحة كبيرة من النساء، قام فرويد بإيجاد حل لهذا الأمر من خلال الاتصال بأحد تلامذته السابقين في أمريكا ممن لديهم الخبرة في التحليل النفسي. حيث تم جلب مجموعة من النساء الفاتنات للمشاركة في إحدى المسيرات في مدينة نيويورك، والتي رتبت لها مسبقاً، وهن يمسكن بعلب السجناء ويطلقن هتافات تدعو إلى الحرية والمساواة مع الرجل بهذا الخصوص. وكذلك أيضاً تم إحضار عدد من الصحفيين الذين تم الإتفاق معهم مسبقاً من أجل تصوير المشهد ونشره. ففي اليوم التالي، قامت جميع الصحف بنشر هذا الخبر مقابل مبلغ مالي معين. وهذا ما ساهم في انتشار التدخين بين النساء باسم الحرية والمساواة بين الرجال والنساء، مما أكسبه الملايين بسبب نجاحه في هذه المهمة. وهو أيضاً من قام باختراع مصطلح «المستهلك»، ما جعل الناس يستهلكون أكثر من احتياجاتهم. كما قام بإيجاد مصطلح «الديمقراطية» التي تم استخدامها في السياسة الأمريكية ضد البلدان الأخرى بأسلوب شيطاني عجيب^(١١). كما حاول العبث بالبنية النفسية والعقلية للناس، وتحويلهم إلى كائنات بيولوجية بحتة، فقد خلق وحشاً لا يعرف سوى الاستهلاك وفقاً للحس الأخلاقي الخاص به. حيث تم استغلال السينما، والأدب، والسياسة، والموسيقى، والنساء، والرجال، والأطفال، والتقانة، وما شابه ذلك، في سبيل هذا الغرض. كما تم تأليف كتب التنمية الشخصية بما يتوافق مع هذه الغاية. وقد استغل الأدب والشعر أيضاً كأدوات في خدمة هذا الهدف. حيث تم تطوير كل طرق المعالجة هذه بناءً على «نظرية التوجيه» للفيلسوف برينتانو. وهنا ليس لدى برينتانو أي ذنب، لأن سبب المشكلة هو فرويد الذي كان يحضر دروسه في قسم الفلسفة بجامعة فيينا، حيث قام بترجمة نظرياته وتحريف مسارها نحو منحى مختلف. فكل واحدة من الظواهر النفسية الموجودة لدى الإنسان بالفطرة مثل الخوف والحب والإيمان والكرهية يجب أن تتجه نحو سبب ما. فعلى سبيل المثال عندما يقول أحدهم: أنا خائف، نسأله: ممن تخاف؟ فيمكنه أن يجيب قائلاً: أخاف من الثعبان، أو أخاف من مديري، أو أخاف من الله. هنا تم توجيه ظاهرة «الخوف» نحو الأسباب وهي «الثعبان» أو «المدير» أو «الله». بمعنى آخر، يجب أن تتجه كل ظاهرة من الظواهر النفسية الخاصة بنا نحو سبب معين. فلا يوجد خوف بلا سبب. وبعبارة أخرى، لا يمكن لأحد أن يقول أنا خائف من دون وجود شيء يخيفه. ومن المثير للاستغراب أن مفهوم الفوبيا يعني أيضاً «الرعب من دون سبب». كما أن ظهور مثل هذه الظاهرة النفسية بلا أي سبب؛ ما هي إلا ظاهرة من ظواهر المرض النفسي والعقلي. وهذا ما ينطبق أيضاً على ظواهر «الحب»، و«الكرهية»، و«الإيمان». وابتداءً من القرن التاسع عشر الميلادي، وبعد انطلاق الثورة الصناعية في أوروبا،

(١٠) بدءاً من ثقافة الوجبات السريعة انتهاءً باللباس والعائلة والهوايات والرياضة وثقافة الاستهلاك.

(١١) Bkz: Mücahit Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, İstanbul, Pınar Yay., 2016, s. 23-25

ظهرت الاختلافات الكبيرة في الرؤى، حيث تمكن الغربيون من اللعب على الوتر النفسي لدى الأشخاص وتوجيههم، كونهم على معرفة جيدة بحالاتهم النفسية، فسلبوا حريتهم الحقيقية مقابل خداعهم بشعارات الحرية الزائفة. ومن خلال الإعلانات والتلاعب بالألفاظ وفرض أنماط حياة معينة عليهم قيل لهم: أخشوا فلاناً ولا تخشوا فلاناً، وأحبوا فلاناً ولا تحبوا فلاناً^(١١). فإذا أردنا توضيح هذه المسألة من خلال المخطط تكون كالتالي:

الشخص	الرعب	السبب
الإنسان	.....	الأفعى
الإنسان	.....	المدير
الإنسان	.....	الله

المخطط الأول: مخطط نظرية التوجيه:

ولكي يتم فهم المشكلة التي جاءت في المخطط أعلاه بشكل أفضل، قمنا باختيار ظاهرة الرعب من ضمن مجموعة من الظواهر النفسية كما أسماها بريتانو والتي هي موجودة في الإنسان بالفطرة مثل الخوف والحب والكراهية والإيثار. فيجب أن تكون ظاهرة الرعب موجهة أيضاً نحو سبب ما، مثلها مثل الظواهر النفسية الأخرى الموجودة لدينا. وبمعنى آخر، عندما أقول إنني أخاف من الثعبان، فإن ظاهرة «الخوف» تتجه نحو سبب ما ألا وهو الثعبان. وعندما أقول إنني خائف من «المدير» هنا يتم توجيه ظاهرة «الخوف» نحو «المدير»، وعندما أقول «أخاف الله»، فإن ظاهرة «الخوف» تتجه نحو «الله». فهذه هي نظرية بريتانو التي يطلق عليها اسم «نظرية التوجيه». أي أن كل ظاهرة نفسية يجب أن تتجه نحو سبب معين^(١٢).

كما أنه لا توجد هناك أية مشكلة بخصوص هذا المخطط الذي توصل إليه بريتانو. لكن المشكلة تكمن في طريقة التلاعب بالمعلومات الموجودة في هذا المخطط الذي من شأنه القيام بتوجيه الناس والمجتمعات. ومن المثير للاستغراب هو وضع كلمة «الخوف» وكلمة «فوبيا» هنا في نفس الكفة من حيث المعنى.

ولعل أضعف ظاهرة نفسية لدى الإنسان هي ظاهرة «الخوف». حيث تتم معظم عمليات التلاعب بالعقول من خلال ظاهرة «الخوف»؛ لأن الشخص الخائف يستسلم بكل سهولة. ولقد قام النظام العالمي بفرض هيمنته من خلال جو يسوده الخوف عبر وسائل كثيرة سواء كانت ملموسة أم مجردة. وهنا يمكن الإشارة إلى الكتاب الذي ألفه (ناثان لين) الذي يحمل عنوان «صناعة الإسلاموفوبيا» وهو بمثابة إيجاء مبسط عن هذه الحالة^(١٣). كما يبين لنا لين من خلال هذا الكتاب كيفية صناعة ظاهرة «الرعب» التي تحدثنا عنها ومن ثم كيفية تسويقها فيما بعد. وهكذا فإنه يتم توجيه ظاهرة الخوف نحو «الإسلام» تحت اسم «الإسلاموفوبيا». لكن كيف يتم التلاعب بالظواهر النفسية التي حاولنا ذكرها أعلاه؟ الإجابة على هذا السؤال بسيطة للغاية: إنه

Ayrıntılı bkz: Mehmet Sabri Genç, "Modern Batı Edebiyatı'nun Felsefî ve Psikolojik Arka Planı", (١٢) İstanbul, Karabatak Dergisi, Mayıs-Haziran 2016, Sayı 26, s. 6

Bkz: Franz Brentano, *Psychologie vom empirischen Standpunkt Band I*, Hamburg, Felix Meiner Verlag, (١٣) 1973, s. 111-112

.Nathan Lean, *İslâmofobi Endüstrisi*, Diyanet Yay., Ankara, 2013 (١٤)

يتم التلاعب بالحالة الاضطرارية للظواهر العقلية والنفسية في التوجه نحو سبب معين. إذن ماذا يعني التلاعب؟ يتم تعريف التلاعب على النحو التالي: إن توجيه المسار يكون عن طريق تحريف المعلومات وذلك من خلال الانتقاء والزيادة والنقصان وما شابه ذلك من أمور. أما استخدام المعلومات من أجل المصلحة الشخصية الخاصة، فهذا يكون من خلال تغيير طريقة التوجيه التي يريدها الشخص عن طريق الغش للتأثير على الأشخاص الذين لا يتوافق معهم فكراً وتوجيههم كما يتوافق مع وجهة نظره^(١٥).

فهذا النوع من الخداع وجد لنفسه طريقاً يسير ويتطور من خلاله. حيث أطلق عليه الأمريكيون اسم «توجيه العقول» أي التحكم بالإدراك. وحسب ما يرى غولتكن فإنه يعتبر الغش جزءاً لا يتجزأ من عمليات توجيه العقول. ومثلاً أن توجيه العقول يتطلب معلومات محرفة، كذلك أيضاً يمكن للحقائق أن تكون جزءاً من العملية التوجيهية. أي أن توجيه العقول لم تكن فقط من خلال عملية تشويه المعلومات والأخبار ووجهات النظر أو إخفائها أو تعريضها للتحريف؛ بل يتطلب الأمر تنظيمًا أكثر تعقيداً وبشكل تدريجي من خلال وضع خطة شاملة وطويلة الأمد^(١٦).

لذا، يجب البحث عن الأسس النظرية لمسألة التلاعب هذه ضمن محتوى نظرية التوجيه. كما يعتبر مصطلح «التصور» واحداً من أهم مصطلحات نظرية التوجيه. حتى أن برينتانو يقسم التصور إلى قسمين وهما: التصور الداخلي، والتصور الخارجي^(١٧). والتصور يعتبر أحد أهم مصطلحات وموضوعات علم النفس والنظرية المعلوماتية. فعندما نتحدث عن مجال الإدراك باللغة التركية، فإننا غالباً ما نقصد به العالم المرئي فحسب، أي المجال الذي يمكننا الشعور به من خلال حواسنا وتجاربنا. فالمجال الحسي الذي تدركه حواسنا والذي يمكن إثباته من خلال العملية التجريبية فهذا يمكن إدراكه بسهولة. لكن المجال الذي لا يمكن أن تدركه حواسنا، ولا يمكن تصوره، ولا يخضع للعملية التجريبية، فهذا المجال يقع خارج نطاق الحقائق، والمعرفة بهذا المجال تسمى «الإدراك». ولذلك نقول بأن الواقع يعرف، والحقيقة تدرك. ففي هذه الحالة، ومن خلال التحكم بالعقول يتم إغلاق جميع المسارات المؤدية إلى «الإدراك» وحصر الناس ضمن إطار معرفة الواقع فقط ومنعهم من إدراك الحقيقة الأصلية. بل إنهم لا يكتفون بحصرهم ضمن إطار الواقع فحسب، بل يقومون بتغيير الأسباب التي تتجه نحوها ظواهرهم النفسية أيضاً.

ويمكننا شرح التلاعب في التوجيه من خلال المخطط السابق على النحو التالي:

السبب	الرعب	الشخص
الأفعى	يمكن أن يتم تغيير سبب الرعب من خلال الخداع	الإنسان
المدير	يمكن أن يتم تغيير سبب الرعب من خلال الخداع	الإنسان
الله	يمكن أن يتم تغيير سبب الرعب من خلال الخداع	الإنسان

(١٥) (Özer, 2011)den aktaran Mücahit Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, İstanbul, Pınar Yay., 2016, s. 16

(١٦) A.g.e.: s. 16

Bkz: Mehmet Sabri Genç, "Franz Brentano'da İç Algı ve İç Gözlem Arasındaki Fark", İstanbul, *Kutadgubilig* (١٧)

.*Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 11, Dergâh Yay., Mart 2007, s. 109-119

المخطط الثاني: ملخص الرسم البياني للتلاعب بطريقة التوجيه:

ما نحتاج إلى فهمه من المخطط أعلاه هو مسألة تغيير السبب الذي يتم توجيه كل ظاهرة نفسية نحوه. فمن خلال وسائل الإعلام والإنترنت^(١٨) والموضة والعلاقات العامة والسياسة والتربية والتعليم والاستخبارات يتم تطعيم المجتمعات بأفكار خيالية عن طريق مجموعات معينة أو حتى بعض الكتب التي تتحدث حول الشيء الذي يجب الخوف منه أو لا، والشيء الذي يجب أن يكون له المحبة أو لا، والشيء الذي يجب أن يعتقدوا به أو لا. وعلى سبيل المثال، في حين أن الظاهرة التي كانت تخشى ولا تحظى بشعبية قبل وأثناء الحرب العالمية الثانية كانت «اليهودية» و«اليهود»، نراها قد تحولت نحو «الإسلام» و«المسلمين» في وقتنا الحاضر. وكما كانت معاداة اليهود في ذلك الوقت يطلق عليها «معاداة السامية» فقد أطلق على الرعب من الإسلام والمسلمين اسم «إسلاموفوبيا»^(١٩). إلا أن مصطلح «معاداة السامية» كانت موجهة ضد عرق معين أو مجموعة أعراق، في حين يشير مصطلح «معاداة الإسلام» إلى معتقد سياسي^(٢٠). ولذلك تحول «الإسلام» و«المسلمين» إلى مصدر الرعب بسبب توجيه مخاوف الجماهير عبر وسائل الإعلام العالمية والعناصر المذكورة أعلاه نحو الخوف من «الإسلام» و«المسلمين» بدلاً من الخوف من شيء آخر.

السبب	الرعب (فوبيا)	الشخص
الإسلام	يمكن أن يتم تغيير سبب الرعب من خلال الخداع	الإنسان
المسلمين	يمكن أن يتم تغيير سبب الرعب من خلال الخداع	الإنسان

المخطط الثالث: خلق «الإسلاموفوبيا» عن طريق التلاعب في التوجيه:

إن أحد الأهداف الرئيسية من كل هذا، أي من التحكم في توجيه العقول هو تغيير المواقف والتصورات لدى الإنسان على المدى البعيد، وليس فقط تحويل العاطفة وتغيير الشخصية على المدى القريب^(٢١). فيقومون بإحداث أضرار جسيمة ودائمة بالآخرين وبأقل التكاليف المالية من خلال التأثير في الأذهان والعقول، وليس كما كانت في العصور القديمة من خلال المعارك التي تستخدم فيها الأسلحة النارية. في الواقع، لقد بين گولتكنين هذه النقطة على الشكل التالي:

إن مما جاء في الكتب التي تتحدث عن الحرب والاستراتيجيات العسكرية أنه ينبغي أن يتم تنفيذ الحرب الكلاسيكية والحرب النفسية في آن معاً. فالحرب الكلاسيكية تستهدف الأجسام والجبهات والذخائر والأماكن والمواقع الإستراتيجية، في حين تستهدف الحرب النفسية العقول والأفكار والتصورات والآراء والعواطف. كما أن التكلفة المالية للحرب النفسية أقل من الحرب الكلاسيكية، ولكن عواقبها أكثر ديمومة. وقد يتمكن أي مجتمع ما قد انهزم في الحرب الكلاسيكية أن يستعيد عافيته، لكن ليس من الممكن تحرير الناس والجماهير الذين تم غسل أدمغتهم من خلال الحرب النفسية^(٢٢).

(١٨) NathanLean, *İslâmofobi Endüstrisi*, s. 79-119

(١٩) .A.g.e.: s.38

(٢٠) .Bkz: KadirCanatan, *ÖzcanHıdır, Batı Dünyasında İslâmofobi ve Anti-İslâmizm*, s. 95

(٢١) .Bkz: Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, s. 17

(٢٢) .A.g.e.: s. 16

الفوبيا يعني الرعب لأسباب لامنطقية وهو مرض عقلي. ووفقاً لنظرية التوجيه، فإنه يجب أن تتأثر كل ظاهرة نفسية بسبب معين؛ لكن عندما لا نجد هناك سبباً للخوف، فهذا ليس إلا نوعاً من أنواع المرض العقلي والنفسي. وفيما يتعلق بالإسلاموفوبيا فإنه تم توجيه ظاهرة الرعب نحو الإسلام، لأنه وفقاً لنظرية التوجيه، يجب أن تتجه كل ظاهرة نفسية نحو سبب معين كما هو معروف. فكلمة فوبيا تعني الرعب اللامنطقي، وتوجيهها نحو سبب ما يجعلها تتنافى مع المنطق أكثر فأكثر. أي لا يتم الاكتفاء بالتلاعب في ماهية أسباب الرعب فحسب، بل يتم استهداف عقول الناس، حتى يتم إنشاء ظاهرة نفسية لا مبرر لها. وفيما يخص الإسلاموفوبيا، فإنه تم تحويل هذا التلاعب ثنائي القطب إلى هاجس عالمي. كما تعد عملية التحكم بالتصورات عملية معقدة وطويلة الأمد، حيث تهدف إلى استبدال الأفكار غير المرغوب فيها من وجهة نظرهم بأفكار جديدة لدى الفئة المستهدفة^(٢٣). لذا فإن الرعب الذي ينتشر عبر الدعاية لظاهرة «الإسلاموفوبيا»، هو رعب مصطنع. حيث تم إنتاج ظاهرة الرعب أولاً ثم بعد ذلك تم إنتاج سبب لهذه الظاهرة التي ستتجه نحوه؛ لأن أي شخص يتمتع بصحة عقلية لا يمكن أن يخاف دون سبب. أي يجب أن تتجه ظاهرة الخوف نحو سبب معين. ولا يمكن لأحد يتمتع بكامل قواه العقلية أن يقول «أنا خائف» بدون سبب، وإلا يعتبر مصاباً بمرض عقلي. لذلك، فإن كلاً من ظاهرة الخوف وفرض السبب الذي تتجه نحوه قسراً بطرق مختلفة، تزيد من عدم منطقية هذه العملية. وفي هذا الصدد أشار أوكوموش إلى أن هذا الخوف عبارة عن خوف مصطنع وملفق، حيث ينطبق عليه المثل الذي يقول إن «الخوف لا يؤثر على الأجل». كما عرف كريشناموتي الخوف بأنه الشيء الذي لا مبرر له قبل أن يشعر به الشخص، وبعد الشعور به عندئذ يعتبر خوفاً لا قيمة له. فالخوف الحقيقي والطبيعي من النوع الأول يمكن أن يؤدي إلى نتائج مفيدة. وربما يكون ذلك عاملاً يدفعك إلى معرفة الشيء الذي تحشاه، وفي حال كان هذا الشيء ضاراً فعلياً، قد يدفعك هذا الخوف إلى اتخاذ التدابير اللازمة ضده. أما الخوف من النوع الثاني هو خوف مرضي قد يؤدي إلى هواجس وأحكام لا معنى لها وغير واقعية لدى الإنسان^(٢٤).

فالإسلاموفوبيا لم يتحول إلى صناعة، بل تحول إلى حالة مرضية عالمية. كما أن خبراء التحكم بعقول الأشخاص وصناعة التصورات؛ يديرون مجال علم النفس الاجتماعي منذ ما يقرب من مائتي عام من خلال استغلال خبرتهم في علم النفس وعلم الاجتماع. وهناك أربعة عناصر لعملية الخداع. حيث يصنف گولتكين هذه العناصر الأربعة على النحو التالي^(٢٥):

- ١- المخادع.
- ٢- المخدوع.
- ٣- موضوع الخداع.
- ٤- السياق.

(٢٣) A.g.e.: s.17.

(٢٤) Kadir Canatan, Özcan Hıdır, *Batı Dünyasında İslâmofobi ve Anti-İslâmizm*, s. 125.

(٢٥) Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, s.21.

فيقول غولتكين: إن العنصر الأهم بين هذه المكونات الأربعة والأكثر أهمية بالنسبة لخبراء التحكم بالعقول هو العنصر المخدوع أي الطرف الذي يمارس عليه الخداع. وقد تنتج عن عملية الخداع بعض الأخطاء، وهذا ما يؤدي إلى احتمالية اكتشاف هذه الأخطاء من قبل الطرف المخدوع، وهذا الأمر ربما يلعب دوراً مهماً في عكس النتيجة أو تغييرها. ولهذا السبب يتعين على خبراء توجيه العقول على المستوى العالمي إخفاء أهدافهم دائماً. حيث يعتبر إخفاء الغرض من الخداع هو أحد الشروط الرئيسة لعملية الخداع. لهذا السبب، فإن السؤال بصيغة «لماذا» غير مسموح به في عملية الخداع. لأن السؤال بصيغة «لماذا» يتضمن الغرض والمستقبل، بينما يتضمن السؤال بصيغة «ما هو السبب» كل ما يسبق الحدث. لذلك، فإن الاختلافات التي قد تنشأ بين السبب والغرض تسهل عمل خبراء توجيه العقول، لأن مجرد التركيز على الأسباب يمكن أن يتحول إلى عائق يمنع الأشخاص من معرفة الأهداف المخفية. حيث يجب استخدام سبب من الأسباب التي تبدو وكأنها واقعية بنظر الأشخاص، كستار لمعهم من معرفة أهدافهم المخفية^(٢٦).

كما تعمل الدعاية من خلال تسويق الفوبيا أي الرعب للحفاظ على علاقة مباشرة بين الخداع والمخدوع. وقد لا يتم تسويق «الخوف» من خلال الدعاية باستمرار، إلا أن ظاهرتي «الخوف» و«الكرهية» هما من الظواهر النفسية التي يتم تسويقها على وجه الخصوص في تكريس فكرة الإسلاموفوبيا كما هو معروف^(٢٧).

واستخدمت كلمة الدعاية في اللغة اللاتينية بمعنى «توسيع» و«انتشار» لأول مرة في عام ١٦٢٢م من خلال إعلان صدر عن السلطة البابوية من أجل نشر المسيحية. كم تم استخدام كلمة الدعاية وكلمة التبشيرية بنفس المعنى. فبعد الثورة الفرنسية، بدأت تستخدم بمعنى انتشار الأفكار السياسية كما هو الحال في يومنا هذا^(٢٨).

فالغرب لديه الخبرة الكافية في عملية الترويج، ومشكلة الإسلاموفوبيا التي ظهرت مع سيطرة الحضارة العالمية، ما هي إلا صورة عن تجاربهم التاريخية وما هو موجود في اللاشعور لديهم. حيث كشف التاريخ الأوروبي الاستعماري والمراحل التاريخية للاستشراق، «صناعة الإسلاموفوبيا» و«سياسة الإسلاموفوبيا لدى الامبريالية العالمية»^(٢٩). حيث توجد تصريحات مهمة في هذا الصدد للرئيس السابق للشؤون الدينية التركية الأستاذ الدكتور محمد غورماز، حيث يقول: إن الإسلاموفوبيا هو في الحقيقة يمثل الجزء المكشوف فقط من مشروع كبير، فالإسلاموفوبيا ليس مستقلاً أبداً عن السياسة والاقتصاد والمصالح الدولية وادعاءات التفوق والهيمنة العالمية. ففي حقيقة الأمر إن أولئك الذين يقومون بصناعة الإسلاموفوبيا والترويج له، يخافون على أنفسهم. حيث يخشون على انبيار النظام الذي قاموا بإنشائه على أساس الحرب والاحتلال والاستعمار والاضطهاد والظلم والجور، مثل مشركي مكة تماماً. فهؤلاء الذين يتغذون على الإسلاموفوبيا يعرفون حق

.A.g.e.: s.21-2 (٢٦)

.Bkz: NathanLean, *İslâmofobi Endüstrisi*, s. 41-79 (٢٧)

Mehmet Sabri Genç, "Propagandaya Karşı Edebiyat", İstanbul, *Karabatak Dergisi*, Mart Nisan 2016, (٢٨)

.Sayı 25, s. 62

.Bkz: Deepa Kumar: *İslâmofobi, İmparatorluğun Siyaseti*, İstanbul, Pınar Yay., 2016, s. 19-65 (٢٩)

المعرفة أن الإسلام هو دين الحقوق والقانون والعدالة والأخلاق والفضيلة، وأنه جاء لإحلال الأمن والسلام والطمأنينة في الأرض، ومن أجل الحفاظ على النفس والمال والنسل والعقل والدين. وأنه منهج حياة يهدف إلى خلاص البشرية جمعاء. ويدركون أن كل هذا يكمن في رسالة خاتم الأديان الحقة، وهو الإسلام وخاتم الكتب الساوية الحقة وهو القرآن الكريم، وخاتم الأنبياء وهو النبي محمد المصطفى ﷺ. لهذا السبب، فإنهم يسعون دائماً إلى إدخال الرعب في نفوس الناس من الإسلام^(٣٠).

إن التضاد في المعنى بين كلمتي الفوبيا والإسلام مهم أيضاً. لقد حاولوا تطبيق طريقة الغزو العكسي كما يطبق دائماً في أساليب الغزو الفكري. حيث يعد عكس الكلمات والمعاني والمصطلحات والظواهر أحد أهم وظائف موجهي العقول. كما يحمل مصطلح الإسلاموفوبيا معنىً سياسياً وليس دينياً. لذا يجب معرفة أنه يتم تطبيق الحرب النفسية بكافة أشكالها. ولذلك لا بد من مكافحة هذه الظاهرة من خلال العلم.

إن الاختلافات بين الثقافات هي من طبيعة المجتمعات. حيث إنه لا يوجد أي مجتمع متجانس تماماً. فالمجتمعات التي لم ترسخ أمام محاولات هيمنة النظام العالمي عليها من خلال فرض المجانسة عليها ووضعها في قالب واحد قوبلت بعداء شديد تجاهها من قبل القوى العالمية تلك. فهذه الحرب النفسية هي نتيجة غريزة العداء الطبيعي لديهم. كما أن الحرب ضد المجتمعات الخارجة عن منظومتهم هي حرب نفسية أكثر من كونها حرباً كلاسيكية. فوسائل الإعلام، والإنترنت، والتعليم، والعلاقات العامة، وألعاب الكمبيوتر^(٣١)، والأفلام الكرتونية، والبنوك، والجماعات التي تستغل الدين، وبعض التكتلات والطرق الدينية ما هي إلا بياق الحرب النفسية، وأدوات الغزو. كما يعتبر عدم معرفة أساليب هذه الحرب أو تجاهلها بمثابة تدمير للعناصر الأساسية التي تتكون منها هذه الشعوب المعرضة لعملية الخداع. فالنظام العالمي اليوم لم يعد يشن حرباً كلاسيكية للتغلب على خصومه، بل يعتمد على الحرب النفسية. كما تقوم هذه القوى العالمية بالاعتماد على الحروب الكلاسيكية التي تبني على أساس الدوافع الدينية بحجة الإرهاب^(٣٢).

جوزيف ناي، هو أحد الاستراتيجيين في النظام العالمي الذي يقترح الحرب النفسية من توجيه العقول بدلاً من الحرب الكلاسيكية، حيث يصف هذه القوة بأنها القوة الناعمة ويقول إن استخدام أمريكا لهذه القوة سيحقق لها نتائج هامة وبأقل تكلفة، بالإضافة إلى كونها مضمونة ودائمة^(٣٣). وحتى إن مصطلح «القوة الناعمة» مناسبة جداً من أجل خطة التأثير في العقول. فكلمة «الناعمة» هنا بمعنى «الصلبة» في حقيقة الأمر. والغرض الرئيسي من هذه القوة ليس تغيير السلوكيات، بل تغيير المبادئ الثابتة والراسخة. لأن تغيير السلوكيات لا

(٣٠) Mehmet Görmez, "Korku Endüstrisi İslâmofobia", Ankara, *Diyanet Dergisi*, Mayıs 2017, Sayı: 317, s. 4-5
 (٣١) إن قول هنري كسنجر في تصريح سابق له: «نتظر بفاغ الصبر تنفيذ الألعاب الحربية التي أنتجناها» وإدمان معظم الشباب الأوروبيين الذين التحقوا، التي يخصص لها ميزانية كبيرة بالإضافة إلى مثل هذه الألعاب التي تضخ أرباحاً ضخمة تحقق أمنيات كسنجر. بالمنظمات الإرهابية call duty خلال الحرب في سوريا مثيراً للاهتمام. كما أن لعبة.

(٣٢) Bkz: Osman Şen, "Küreselleşen Terörizm Stratejisi", Ankara, 2017, *Diyanet Dergisi*, Sayı 317, s. 22-24

(٣٣) Bkz: Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, s. 16-17

يؤدي بالضرورة إلى تغيير المواقف والمبادئ. لكن تغيير المواقف والمبادئ سيؤدي بطريقه إلى تغيير المشاعر والأفكار والسلوكيات بالتأكيد^(٣٤). وبالإضافة إلى عدم سهولة تغيير هذه المواقف، فهي أيضاً تقوم بدور مهم في توجيه القرارات والسلوكيات. وفي حال تم تغيير المواقف والمبادئ فإن هذا سينعكس سلباً على جميع مناحي الحياة^(٣٥). وفي نهاية المطاف، فإن الحرب النفسية مستمرة ليس فقط من خلال مصطلح الإسلاموفوبيا فحسب، بل من خلال استخدام مصطلحات عديدة. حيث يعتبر دس الأفكار في الأذهان وتكرارها مراراً هي واحدة من أهم أدوات الحرب النفسية، وذلك من خلال كلمات غامضة وغير مفهومة لدى الناس. إن جميع المنظمات التي ابتليت بها تركيا قامت بتطبيق وبتنفيذ هذه الخطة في مختلف المجالات ولا زالت تطبقها حتى يومنا هذا. فالشخص الذي يحاول استيعاب الكلمات الغامضة التي لا يمكنه فهمها، يعتاد عليها بعد فترة، ثم يصبح أحد أدوات هذه القوى العالمية المهيمنة من تلقاء نفسه. فكل شيء يظهر من خلال المصطلحات التي ترسخت في العقول والوقائع التي تتجه نحوها الظواهر النفسية والذهنية لدينا. وتتمثل إحدى طرق مواجهة هذه الظاهرة في تزويد البرمجة الذهنية لدينا بمصطلحات قوية والحفاظ على لغتنا حية. فمثلاً إذا كان هناك أي خلل في برمجة الكمبيوتر، سيؤدي إلى ظهور مشاكل في الكمبيوتر؛ وهكذا أيضاً بالنسبة للبرمجة الذهنية لدى البشر، فعندما يكون هناك خلل في برمجيات العقل لدى الإنسان من خلال حشو الذهن بكلمات لا معنى لها، فإن هذا الشخص سيفقد هويته الشخصية فيما بعد ويصبح عبداً لغيره. فالإنسان ولد حراً، ولديه إرادة حرة خاصة به، وهو كائن ذو عقل. وتقوم الجهة المتحكمة في عملية توجيه العقول من خلال الكلمات التي اخترعتها، بالإضافة إلى أنماط الحياة، وشكل الأزياء والتعليم والإعلام، وغيره بتحجيم حرية الناس وإرادتهم، وحشو أذهانهم بأحكام مسبقة ومعان معتلة. وكما قال رئيس الشؤون الدينية التركي السابق الأستاذ الدكتور محمد كورماز بأن هؤلاء يعرفون حق المعرفة أن الإسلام هو دين السلام وأن المسلمين هم أصحاب بصيرة مؤمنون بالأمور الغيبية التي جاء بها دينهم. فهذه هي المشكلة بحد ذاتها بالنسبة للقوى العالمية، لأن المشكلة من وجهة نظرهم تكمن في عدم الرضوخ لهيمنتهم التي تسحق الإنسان في كل المجالات. فهم يرون ضرورة القضاء على كل من يقف أمامهم ويعيق تحقيق أهدافهم. ولهذا السبب هم يخافون من الإسلام، وهذا ما يجعلهم يقومون بالعبث في الأسس الفكرية والأخلاقية الخاصة بالعالم الإسلامي. فيجب على المسلمين ألا يتحججوا بأي عذر من شأنه تعزيز هذا الخوف المصطنع في النفوس. كما يجب أن يكونوا مثلاً يحتذى للناس وللإنسانية مهما كانت الحالة التي يعيشونها. وحاصل الكلام، فإن خلاصنا من مشاكلنا الفكرية والأخلاقية الموجودة بعيداً عن العاطفة في أقرب وقت والعمل من أجل نهضتنا ستساهم في تحديد مستقبل العالم بأسره. وإلا، فإن مستقبل العالم سيتم تحديده من دوننا وستزداد أزماتنا تفاقماً. ولا يمكننا التغلب على فكرة الإسلاموفوبيا والخوف اللامنطقي من

(٣٤) Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, s. 17

(٣٥) وفي السياق ذاته، يمكن اعتبار منظمة «فيتو» بمثابة تنظيم يحاول السيطرة على العقول منذ ستينات القرن الماضي من خلال التلاعب بها، فالغزو الفكري دائماً ما يتحول إلى غزو فعلي على أرض الواقع. ويمكن الإشارة إلى المحاولة الانقلابية في ١٥ تموز كمثال على ذلك.

الإسلام إلا من خلال ثورة فكرية ناتجة عن المبادئ الأخلاقية المبنية على العقل. فنحن لدينا القدرة الكافية للقيام بهذه الثورة. ولذلك يجب علينا أولاً كشف طبيعة هذا الغزو الفكري الذي يستهدف كياننا، ثم بعد ذلك التخلص منه لاحقاً.

المراجع:

- Brentano Franz, Psychologie vom empirischen Standpunkt Band I, Hamburg, Felix Meiner Verlag, 1973.
- Canatan Kadir, Hıdır Özcan, Batı Dünyasında İslâmofobi ve Anti-İslâmizm, Ankara, Eskiye Yay., 2007.
- Duralı Ş. Teoman, Sorun Nedir?, İstanbul, Dergâh Yay., 2006.
- Genç Mehmet Sabri, "Franz Brentano'da İç Algı ve İç Gözlem Arasındaki Fark", İstanbul: Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi, Sayı 11, Dergâh Yay., Mart 2007, s. 109-119.
- Genç Mehmet Sabri, "Franz Brentano'nun Çağdaş Batı Felsefesine Etkileri", Kutadgubilig Felsefe Bilim Araştırmaları Dergisi, Sayı 12, Dergâh Yay., Ekim 2007, s. 109-119.
- Genç Mehmet Sabri, "Modern Batı Edebiyatı'nın Felsefi ve Psikolojik Arka Planı", İstanbul, Karabatak Dergisi, Mayıs-Haziran 2016, Sayı 26.
- Genç Mehmet Sabri, "Propagandaya Karşı Edebiyat", İstanbul, Karabatak Dergisi, Mart-Nisan 2016, Sayı 25.
- Görmez Mehmet, "Korku Endüstrisi İslâmofobia", Ankara, Diyanet Dergisi, Mayıs 2017, Sayı: 317.
- Gültekin Mücahit, Algı Yönetimi ve Manipülasyon, İstanbul, Pınar Yay., 2016.
- Kumar Deepa, İslâmofobi, İmparatorluğun Siyaseti, İstanbul, Pınar Yay., 2016.
- Lean Nathan, İslâmofobi Endüstrisi, Diyanet Yay., Ankara, 2013.
- Özemre Ahmet Yüksel, Türkçe Kur'an Çevirilerinde "Nefs - Rûh", "Resûl - Nebî", "Yakın - Mevt" Kelime Çiftlerindeki Kavram Kargaşası, ozemre.com, 31.12.2006.
- Sinclair John McHardy, Collins English Dictionary - Complete & Unabridged 3rd Edition, 1994.
- Şen Osman, "Küreselleşen Terörizm Stratejisi", Ankara, 2017, Diyanet Dergisi, Sayı 317, s. 22-24.
- William Collins Sons & Co. Ltd., The New Dictionary of Cultural Literacy, Boston, 2005.